

Voortgangsrapportage ICT-Agenda 2008-2011

Inhoudsopgave

1	Management samenvatting en leeswijzer	3
1.1	Management samenvatting	3
1.2	Algemene opmerkingen over deze voortgangsrapportage	4
1.3	Leeswijzer: hoofdstukindeling Deze voortgangsrapportage is als volgt opgebouwd	5
2	Voortgang op hoofdlijnen	6
2.1	eVaardigheden.....	7
2.2	Elektronische dienstverlening door de overheid	11
2.3	Interoperabiliteit en standaarden.....	16
2.4	Maatschappelijke domeinen en ICT	16
2.5	Diensteninnovatie en ICT.....	18
2.6	Voortgang van de ICT-basis.....	19
3	Nederlandse ICT -prestaties in internationaal perspectief	21
3.1	Algemeen.....	21
3.2	Internationale benchmark; Waar staat Nederland nu?	21
3.3	Nederland vanuit OESO- en Europees perspectief en als breedbandland	23
3.4	Resumé; Sterke en relatief zwakke punten van Nederland	25
4	Het ICT-beleid nader beschouwd	28
4.1	ICT is overal; missie volbracht?.....	28
4.2	Gebruiker centraal en nieuwe ontwikkelingen	34
4.3	De Europese ICT Agenda	39
4.4	Nederland in een wereldcontext	41
	Bijlage 1: overzicht van voortgang en stand van zaken per actie uit de ICT-Agenda 2008-2011	1

1 Management samenvatting en leeswijzer

1.1 Management samenvatting

De ICT-Agenda 2008-2011 werkt de ambitie van het Kabinet uit om Nederland in 2015 te laten behoren tot de wereldwijde koplopers in het gebruik van innovatieve ICT-toepassingen en nieuwe digitale dienstverleningsconcepten. De basis voor het realiseren van die ambitie wordt gelegd in de periode tot 2011. De ICT-Agenda 2008-2011 is besproken met de Tweede Kamer tijdens een Algemeen Overleg op 3 september 2008. De Staatssecretaris van Economische Zaken heeft toegezegd de ambitie van het Kabinet scherper aan te geven en de voortgang van de genoemde activiteiten helder in beeld te brengen. In deze voortgangsrapportage wordt aangegeven hoe het staat met de uitvoering van de acties uit de ICT-Agenda. Daarnaast wordt invulling gegeven enkele toezeggingen die in het Algemeen Overleg aan de orde zijn gekomen..

De voornaamste conclusie één jaar na presentatie van de ICT-Agenda is dat we goed op weg zijn met de uitvoering van de acties en op koers liggen om de ambitie van het Kabinet te halen. Concreet blijkt dit enerzijds uit het feit dat de betrokken departementen inmiddels 58 van 62 acties hebben opgepakt (94%). Daarvan zijn 16 inmiddels ook afgerond (26% van het totaal). Anderzijds staat Nederland op diverse internationale ranglijsten hoog genoteerd, zie de onderstaande tabel. Dit geeft een indicatie van hoe Nederland het ten opzichte van andere landen doet op het terrein van ICT.

Ontwikkeling Nederlandse positie op enkele ICT-barometers	2007	2008	2009
LECG/NokiaSiemens Networks <i>Connectivity Scorecard</i>	*	*	4
World Economic Forum <i>Networked readiness Index</i>	6	7	9
Economist Intelligence Unit/IBM <i>E-Readiness Ranking</i>	8	7	3
Economist Intelligence Unit/BSA <i>Benchmarking IT industry competitiveness</i>	12	10	5
ITU ICT Development Index	**	**	4**

Tabel 1: Ontwikkeling Nederlandse positie op enkele ICT-barometers tussen 2007-2009

* Geen gegevens: barometer bestond nog niet of Nederland werd niet onderzocht.

** ICT Development Index gebruikt cijfers uit 2007. Vorige onderzoek was met cijfers uit 2002, toen stond Nederland op de 6^e plaats.

Het Kabinet verheugt zich over deze goede scores, vooral gezien het grote belang van ICT voor de Nederlandse economie. Tegelijkertijd realiseert het Kabinet zich dat er geen reden is om achterover te gaan zitten, immers een hoge plaatsing dit jaar geeft geen garanties voor een hoge plaatsing in 2010, laat staan in 2015. Ook tonen de internationale onderzoeken aan dat Nederland op sommige gebieden nog kan verbeteren. Om de hierboven genoemde ambitie van het Kabinet waar te maken, zal dan ook de komende jaren blijvende inspanning nodig zijn om

dienstverlening van overheden en anderen te verbeteren en te vernieuwen met ICT. Dit kan binnen de prioriteiten van het huidige ICT-beleid zoals die zijn neergelegd in de ICT-Agenda 2008-2011. Een nadere onderbouwing van het ICT-beleid, gekoppeld aan een nadere detaillering van de Nederlandse prestatie in de internationale benchmarks en een koppeling aan het Europese beleid op dit terrein, wordt in de volgende hoofdstukken gegeven.

1.2 Algemene opmerkingen over deze voortgangsrapportage

Voor wat betreft de voortgang van de acties die in de ICT-Agenda 2008-2011 zijn aangekondigd, zal indicatief de stand van zaken worden weergegeven. Van enkele kenmerkende activiteiten wordt een uitvoeriger beschrijving worden gegeven, om meer inzicht te geven in de resultaten. Een evaluatie van de resultaten van het ICT-beleid zal komend jaar worden uitgevoerd in het kader van de *midterm*. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van het afwegingskader voor ICT-beleid¹ dat door TNO is ontwikkeld. Deze *midterm review* zal zo nodig worden gebruikt voor het formuleren van nieuw beleid of aanpassing van het huidige beleid op gebied van ICT benutting en telecommunicatie.

Een van de doelstellingen van de ICT-Agenda is om een integraal beeld te geven van de visie van het Kabinet op ICT en de rol daarvan bij het bereiken van duurzame maatschappelijke en economische ontwikkeling. Dit leidt ertoe dat deze agenda een overzicht geeft van een breed palet aan ICT-programma's, -projecten en activiteiten. Over diverse van deze programma's en projecten wordt de Tweede Kamer separaat geïnformeerd. Dit betreft bijvoorbeeld het Elektronisch Patiënten Dossier (EPD), het beleid rond Open Source Software en Open Standaarden, het Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP) en de Informatie Architectuur Sector Veiligheid. De ontwikkelingen op die onderwerpen zijn in deze voortgangsrapportage kernachtig opgenomen om het overzicht te blijven bieden, zonder teveel informatie dubbel te verstrekken.

Het Kabinet acht het van belang dat, juist in deze periode van economische tegenwind, de aandacht van overheden en bedrijven voor innovatie van producten, processen en dienstverlening niet verslapt. Juist nu is het moment om over veranderingen na te denken en vernieuwingen door te voeren. ICT kan een zeer belangrijke economische impuls geven², die de productiviteit en dienstverlening verbetert.

---

¹ TNO, *Afwegingskader voor ICT-beleid; Rationale, coördinatie en samenwerking*, Delft 2009.

² Ter illustratie hiervoor mag gelden dat in de eerste helft van 2009 de omzet voor online consumentenbestedingen is gestegen naar €2,7 miljard, een stijging van 19% ten opzichte van de eerste helft van 2008. Bron: Blauw Research i.s.m. Thuiswinkel.org. Zie www.thuiswinkel.org.

Deze rapportage is een interdepartementale coproductie van de departementen die ook betrokken waren bij de ICT-Agenda 2008-2011, onder de coördinatie van het ministerie van Economische Zaken.

1.3 Leeswijzer: hoofdstukindeling

Deze voortgangsrapportage is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk twee geeft inzicht in de voortgang van enkele in het oog springende acties binnen de vijf beleidsprioriteiten waaraan het Kabinet zicht heeft gecommiteerd en die in het eerste werkingsjaar van deze ICT-Agenda zijn opgepakt. Het totale overzicht van alle acties en de status daarvan is terug te vinden in de overzichtstabel die als bijlage 1 bij de rapportage is gevoegd.

In dit hoofdstuk wordt ook, zoals toegezegd aan de Kamer tijdens het debat op 3 september 2008, inzicht gegeven in de voortgang en het functioneren van de internet overheidsportalen 'Antwoord voor Bedrijven' en 'Mijnoverheid.nl'. Ten slotte wordt ingegaan op de door het Kabinet geformuleerde randvoorwaarden voor de ICT basis: de ICT-(kennis)infrastructuur, de diensten van en aan het MKB en 'prosumenten' en de betrouwbaarheid van ICT en de werking van de markt.

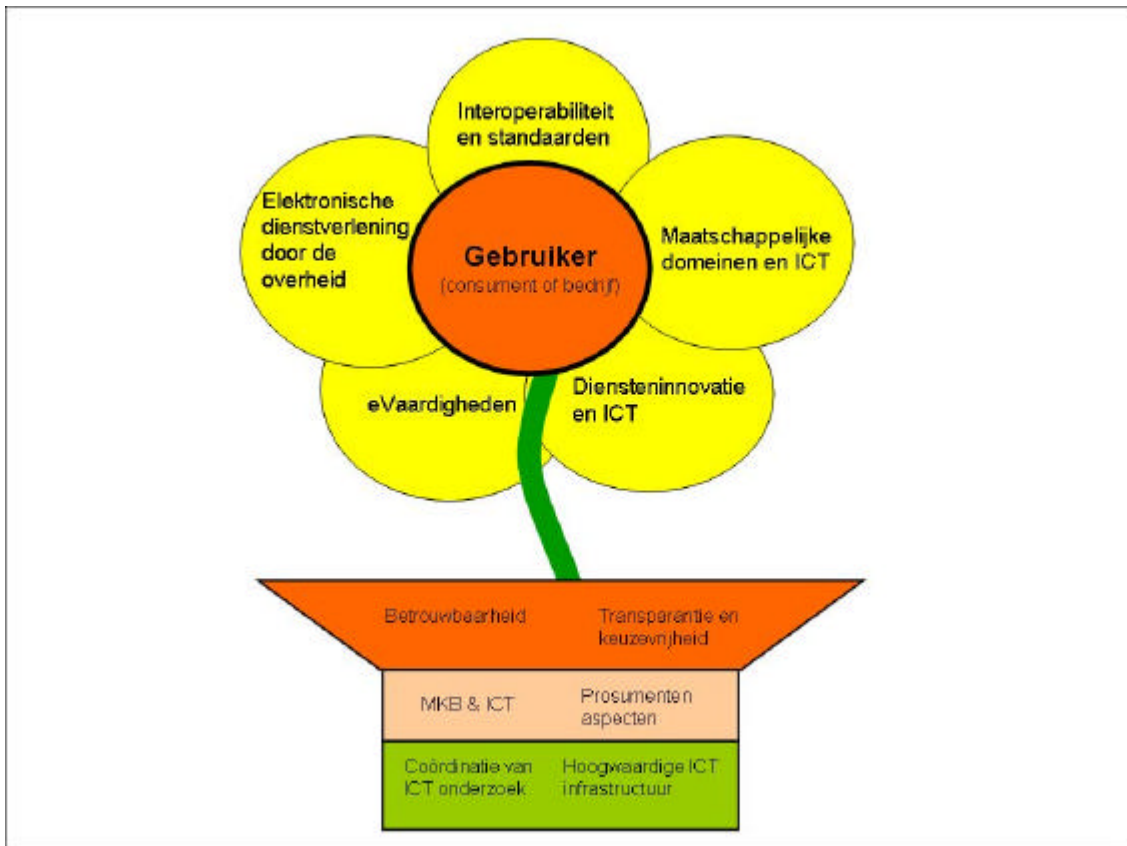
In hoofdstuk drie worden de ICT prestaties van Nederland vergeleken met die van andere landen, zodat een indruk ontstaat van hoe wij er internationaal voor staan. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de toezegging van de Staatssecretaris van Economische Zaken aan de Tweede Kamer.

Hoofdstuk vier van deze rapportage gaat, eveneens op verzoek van de Tweede Kamer, nader in op de visie van het Kabinet zoals neergelegd in de ICT-Agenda 2008-2011. De rol van ICT in de economie en maatschappij wordt nader toegelicht en onderbouwd, evenals de noodzaak voor het voeren van beleid op dit terrein. Ook wordt een koppeling gelegd met het Europese ICT-beleid in relatie tot de Nederlandse ICT-Agenda..

In bijlage I zijn alle acties van de ICT-Agenda opgenomen, tezamen met een beknopte beschrijving van de status van uitvoering en een indicatie van de betrokken departementen.

2 Voortgang op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk worden enkele kenmerkende acties uit de ICT-Agenda 2008-2011 nader toegelicht. De prioriteiten van de ICT-Agenda zijn gevisualiseerd in de vorm van de ICT-bloem. Daarbij staat de gebruiker centraal in het hart van de bloem, zijn de vijf prioriteiten van het Kabinet voorgesteld als bloemblaadjes en moet de ICT –basis, de bloempot, goed blijven.

Figuur 1: De ICT-bloem

Een belangrijke constatering die bij de uitvoering van de vijf prioriteiten zichtbaar wordt, is dat de overheid meer in samenwerking met stakeholders haar beleid op het terrein van ICT vorm geeft. Deze verschuiving hangt ook samen met de ontwikkeling van het gebruik van ICT. De samenwerking kan bestaan uit bottom up beleidsvorming door het in een vroeg stadium van de beleidsvorming in gesprek te zijn met eindgebruikers. Dit kan in verschillende modaliteiten plaats vinden. Veelal gebeurt dit op de traditionele wijze, namelijk door brancheorganisaties en andere belangen behartigers en soms de betreffende bedrijven zelf actief te betrekken bij de vormgeving van ICT-beleid. Een vorm die steeds vaker wordt toegepast en tot rechtstreekse input van individuele gebruikers kan leiden, is het gebruik van Web 2.0-toepassingen. De over-

heid hecht groot belang aan het betrekken van gebruikers. Het zijn tenslotte deze stakeholders die als eindgebruikers moeten werken met de diensten en producten van de overheid.

Samenwerking kan ook bestaan uit het gezamenlijk onderkennen van een knelpunt op het gebied van standaardisatie bij het uitwisselen van elektronische berichten tussen overheid en bedrijfsleven. Bijvoorbeeld bij import en export van goederen of samenwerking vanuit een gedeelde behoefte, bijvoorbeeld aan een afsprakenstelsel voor het kunnen toepassen van elektronische herkenningmiddelen. Het is voor de samenleving daarnaast van groot belang dat gebruikers over voldoende vaardigheden beschikken om efficiënt en veilig gebruik te kunnen maken van deze diensten en toepassingen die in de huidige informatiemaatschappij beschikbaar zijn en nog zullen komen.

In de hierna volgende paragrafen worden enkele in het oog springende voorbeelden van deze activiteiten nader belicht. Het gaat hier onder meer om onderwerpen als het Programma Digivaardig/Digibewust, het Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP), Web 2.0, eHerkenning voor bedrijven en het Digitaal Klant Dossier. Deze keuze voor deze onderwerpen is mede bepaald door de, in de internationale benchmarks naar voren komende, aandachtspunten ter verbetering van het ICT gebruik door de overheid en het faciliteren van het bedrijfsleven voor samenwerking met de overheid. Het Kabinet wil hiermee aangegeven dat zij die verbeterpunten ook ziet en ze concreet en rijksbreed aanpakt. De hieronder beschreven acties dragen bij aan deze verbeterpunten. Over de voortgang van een aantal van deze onderwerpen zal de Kamer, via andere rapportages uitvoeriger worden geïnformeerd.

2.1 eVaardigheden

Ten aanzien van het verbeteren van de eVaardigheden is het van belang te onderstrepen dat dit voor een aanzienlijk deel de verantwoordelijkheid is van mensen zelf, vooral waar zij hun welzijn en welvaart kunnen verbeteren, van onderwijsinstellingen in het kader van de algemene vorming en van werkgevers waar het gaat om de verhoging van de arbeidsproductiviteit. De overheid kan hier vooral een informerende rol spelen. De prioriteit voor activiteiten van de overheid vanuit het algemeen belang is echter vooral gelegd bij het voorkomen van achterblijvers onder de mensen die zelf onvoldoende in de gelegenheid komen om eVaardig te worden. Bijvoorbeeld omdat ze geen werk hebben, geen opleiding volgen of omdat ze tot een maatschappelijk zwakke groep behoren. Daarnaast pakt de overheid haar verantwoordelijkheid op om haar eigen werknemers eVaardiger te maken. Er is op deze prioriteit veel, en concrete, voortgang geboekt

2.1.1 Digivaardig & Digibewust

Het programma Digibewust, gestart in 2006, liep eind 2008 af. Vanuit de overheid, politiek en bedrijven bestond de wens aandacht te blijven besteden aan bewustwording rond digitale veiligheid. Wel zou verbreding moeten plaatsvinden naar andere gebruikersgroepen en maatschappelijke partijen. Naar aanleiding van de ICT-Agenda 2008-2011 is geconcludeerd dat er belangrijke economische en maatschappelijke voordelen zijn bij het stimuleren van eVaardigheden en dat er specifieke kwetsbare groepen zijn (senioren, laagopgeleiden, in-actieven) en MKB. Daarop is een nieuw programma gebaseerd. Er is voor gekozen om een programma voor eVaardigheid te combineren met dat voor eVeiligheid, vooral omdat die twee zo verbonden zijn. Wel zijn in het programma beide doelstellingen expliciet behouden gebleven.

Inhoud programma

Per 1 januari 2009 is daarom het programma Digivaardig & Digibewust gestart, waarin de programmalijnen Digibewust en Digivaardig in één programma verder gaan. In dit nieuwe programma werken overheid en bedrijfsleven samen om het digitale vaardigheden en digibewustzijn te vergroten en verstevigen. Het programma Digivaardig & Digibewust heeft als doel dat in de toekomst zoveel mogelijk Nederlanders op een veilige manier in staat zijn om de mogelijkheden van ICT in de samenleving te benutten en daarmee volwaardig deel kunnen nemen aan de informatiemaatschappij. Het doel van het programma is om in vijf jaar het aantal digibeten significant te verminderen, en het aantal digivaardige Nederlanders significant te verhogen. Elke activiteit wordt gemonitord. Daarbij wordt nadrukkelijk aangehaakt bij bestaande initiatieven en activiteiten met als doel deze initiatieven en activiteiten te versterken, bestaande kennis te ondersteunen en nieuwe ideeën gezamenlijke initiatieven te versterken en op te schalen.

Jaarlijks wordt een agenda opgesteld waarin de concrete activiteiten worden aangegeven. De activiteiten zijn uitgewerkt in vijf werkgroepen (digibeten, senioren, overheid, jongeren en opvoeders, MKB). De jaarlijkse agenda wordt besproken in de Programmaraad onder voorzitterschap van mevrouw Tineke Netelenbos. Deze Programmaraad zorgt ervoor dat de maatschappelijke impact van het programma zo groot mogelijk is en adviseert over de strategische koers van de activiteiten van het programma. Op internationaal vlak wordt in het kader van het Safer Internet Programma samen gewerkt met andere Europese landen. Jaarlijks organiseert elk deelnemend land vanuit dat programma de Safer Internet Day. Deze dag krijgt in Nederland veel aandacht in de media.

Concrete indicatoren

De overall indicator van het programma is het aantal digibeten in Nederland. In 2008 bedroeg het aantal digibeten 1,6 miljoen. Om dit te meten wordt in het programma herhaalbaar statistisch significant onderzoek op basis van vragen naar de digivaardigheid en het digibewustzijn van de Nederlandse bevolking uitgevoerd (onder andere door CBS en TNO). In onderstaande tabel staat welke niveaus van eVaardigheden het kabinet wil halen.

Mate van computervaardigheid	Percentage		
	2007	2008	2013
Geen vaardigheden	11%	13%	5%
Weinig vaardigheden	19%	20%	6%
Doorsnee vaardigheden	36%	34%	50%
Veel vaardigheden	34%	33%	39%

Tabel 2: Mate van computervaardigheid³

Naast bovengenoemde *niveaus* van eVaardigheden wordt ook de *soort* computervaardigheden bijgehouden. In een laboratorium setting, waar mensen worden getest op hun vaardigheden, wordt door de Universiteit Twente een herhaalbaar onderzoek uitgevoerd. De streefcijfers zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Soort computervaardigheid	Percentage	
	2007	2013
Operationele vaardigheid	39%	80%
Formele vaardigheid	33%	70%
Informationele vaardigheid	21%	60%
Strategische vaardigheid	11%	40%

Tabel 3: Soorten computervaardigheid in 2007 en doel in 2013⁴

Sinds de start van het programma Digivaardig & Digibewust 1 januari 2009 zijn verschillende producten ontwikkeld en in gebruik genomen. Concrete activiteiten van 2009 zijn: *Website Digivaardig Digibewust*, *de DQ-test*, *Cyberouders*, *I-coach*, *Werkboek voor ondernemers*, *Cursus via TV en internet*, *Willie Web Wijs*.

³ Afgeleid uit: Centraal Bureau voor de Statistiek, *De Digitale Economie 2008*, Den Haag 2009.

⁴ Van Deursen, A.J.A.M. & Van Dijk, J.A.G.M. (2008) *Digitale vaardigheden van Nederlandse burgers. Een prestatiemeting van operationele, formele, informatie en strategische vaardigheden bij het gebruik van overheidswebsites*. Enschede: Universiteit Twente.

2.1.2 *Kabinetsreactie op Motie Heijnen/Schinkelshoek*

In de Motie Heijnen/Schinkelshoek⁵, wordt gevraagd om een actieprogramma voor met name kwetsbare groepen als ouderen, mensen met een functiebeperking en een tekort aan kennis en vaardigheden, om de toegankelijkheid van de eOverheid te bevorderen door middel van training en voorlichting. In de kabinetsreactie op de motie gestuurd juni 2008 is een aanpak langs twee sporen aangegeven⁶.

Samenwerking als uitgangspunt

Via het programma Digivaardig & Digibewust draagt het ministerie van Economische Zaken zorg voor het verbeteren van de (algemene) internetvaardigheden van mensen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voert activiteiten uit voor het verbeteren van de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van overheidssites, zodat deze sites ook voor minder internetvaardige mensen toegankelijk zijn. Bij het sturen op verbeteringen in elektronische dienstverlening, ook qua toegankelijkheid, is een belangrijke rol voor bestuurders. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten organiseert samen met het ministerie van BZK bijeenkomsten die erop gericht zijn de e-awareness (inzicht in de mogelijkheden om ICT strategisch in te zetten) van burgemeesters te vergroten. Over de stand van zaken betreffende deze activiteiten rapporteert het Kabinet eind 2009 in de voortgangsrapportage Dienstverlening. Er wordt vanuit Digivaardig & Digibewust nauw samengewerkt met het Mediawijsheid Expertisecentrum.

2.1.3 *Mediawijsheid en expertisecentrum*

In het regeerakkoord is het oprichten van een Mediawijsheid Expertisecentrum specifiek genoemd. In 2008 is dit centrum is door het Ministerie van OCW opgezet. Er wordt samengewerkt met veel partijen uit het veld en met EZ (programma Digivaardig & Digibewust) en Jeugd en Gezin. Het doel van het Mediawijsheid Expertisecentrum is veilig en verantwoord mediagebruik te bevorderen door met name jongeren, ouders/opvoeders en scholen daarvoor toe te rusten. Naast dit inhoudelijke doel is het organisatorisch doel het creëren van overzicht van alle activiteiten van de verschillende organisaties rond mediawijsheid voor zowel het brede publiek als voor de betrokken organisaties zelf. Met een aantal partijen is een samenwerkingsovereenkomst getekend. Deze partijen voeren de jaarlijkse werkplannen uit die voortvloeien uit het Mediawijsheid Expertisecentrum. Op 27 mei 2009 is de landelijke campagne voor mediawijsheid gelanceerd. De campagne is gekoppeld aan de site www.mediawijzer.net.

---

⁵ Tweede Kamer, 2007-2008, 31200 VII, nr. 35.

⁶ Tweede Kamer, 2007-2008, 29 362, nr. 140.

2.1.4 *Internationaal*

De Europese Commissie heeft op 20 augustus 2009 een aanbeveling gedaan op het gebied van mediawijsheid met de titel: 'Recommendation on media literacy in the digital environment for a more competitive audiovisual and content industry and an inclusive knowledge society'⁷. De aanbeveling wijst met name op de rol van het onderwijs bij het bevorderen van mediawijsheid onder jongeren. De Raad van Europa heeft in juli 2009 een mededeling gedaan met als onderwerp ICT, veilig internetgebruik en mediawijsheid met de titel 'Recommendation of the Committee of Ministers to member states on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment'⁸. In deze aanbeveling gaat de Raad in op het belang van veilig internet, één Europees keurmerk voor de classificatie van online content en het verbeteren van internetvaardigheden bij kinderen.

2.2 **Elektronische dienstverlening door de overheid**

De overheid werkt aan het verbeteren van de dienstverlening door middel van ICT. Dit moet ondermeer leiden tot minder administratieve lasten en regeldruk en een aanbod van elektronische voorzieningen dat is toegesneden op de behoeften van burgers en bedrijven. Het implementeren en gebruiken van de diensten blijft echter nog achter. Op het gebied van de invoering van elektronische dienstverlening door de overheid komen inmiddels steeds meer bouwstenen voor de eOverheid beschikbaar.

2.2.1 *Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en eOverheid*

Op 1 december 2008 is het Nationaal uitvoeringsprogramma betere dienstverlening en e-overheid (NUP) door de vier overheden ondertekend. De regie op de uitvoering van het NUP is in handen van de Bestuurlijke Regiegroep dienstverlening en eOverheid, onder voorzitterschap van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In het NUP zijn 19 basisvoorzieningen en 6 voorbeeldprojecten opgenomen. Voor alle onderdelen van het NUP zijn afspraken gemaakt over de datum waarop deze gerealiseerd moeten zijn, en de datum waarop alle partijen aangesloten moeten zijn op deze voorziening met 1 januari 2011 als uiterste datum. Zoals afgesproken met de Kamer zal in het najaar van 2009 een uitgebreide voortgangsrapportage aan de Kamer worden voorgelegd.

---

⁷ http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/recom/c_2009_6464_en.pdf.

⁸ <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/> (Recommendation CM/Rec(2009)5).

2.2.2 *Nieuw Handelsregister (NHR)*

Een belangrijke wens van het bedrijfsleven is *eenmalige gegevensverstrekking*, waarmee eenmalige gegevensuitvraag door de overheid mogelijk wordt. Op die manier hoeven bedrijven nog maar een keer hun gegevens aan de overheid te geven, en niet elke keer opnieuw bij een nieuw contact met de overheid. Daarom worden alle overheden tussen 2008 en 2014 verplicht aangesloten op deze basisadministratie. Het NHR wordt dé basisregistratie voor ondernemingen en rechtspersonen. De overheid gaat de basisregistraties gebruiken in al haar processen. In het NHR zullen 15% meer ondernemingen en rechtspersonen ingeschreven zijn, omdat ook groepen zich moeten inschrijven die dat voorheen niet hoefden, zoals eenmanszaken in de landbouw of beoefenaars van vrije beroepen. NHR is onderdeel van het NUP.

2.2.3 *Overheid 2.0*

Het kabinet is zich ervan bewust dat de mondiale ontwikkelingen in het gebruik van ICT en dan met name internet van de overheid en haar dienstverlening vraagt zich hierbij aan te sluiten en continu te innoveren. In een in oktober vorig jaar aan de Tweede Kamer verstuurd brief⁹ meldde de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dat de overheid zou moeten inspelen op het hedendaagse internetgebruik, dat zich tegenwoordig kenmerkt door wat web 2.0, ook wel het sociale web, wordt genoemd¹⁰.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is een aantal activiteiten gestart met als doel te bezien op welke manieren web 2.0 op verantwoorde wijze tot innovaties in elektronische overheidsdienstverlening aan burgers kan leiden. Het uitgangspunt daarbij is dat web 2.0 het contact tussen burger en overheid kan verbeteren door de interactie persoonlijker en meer gemeenschappelijk te maken: een overheid 2.0. Het informatiebeleid van de overheid krijgt als het ware een sociale dimensie gekregen.

Dit inzicht bracht het kabinet ertoe in december 2008 de werkconferentie Overheid 2.0 te organiseren, waarin het gebruik van webinnovaties door de overheid centraal stond. Een met de conferentie gepaard gaande prijsvraag aan burgers heeft meer dan honderd ideeën opgeleverd waarvan drie momenteel in ontwikkeling zijn: Recht op regeling, Hulpbijditformulier.nl en jijendeoverheid.nl. De burgers met deze drie ideeën staan, met ondersteuning van de overheid,

---

⁹ Op 27 oktober 2008 heeft de staatssecretaris van BZK een brief naar de Tweede Kamer verstuurd waarin zij reageert op de conclusies en aanbevelingen van het TNO rapport *Naar een User Generated State? De impact van nieuwe media voor overheid en openbaar bestuur* (Tweede Kamer, 2008–2009, 29 362, nr. 143).

¹⁰ Web 2.0, ook wel het sociale web, staat voor een tweede fase van het internet (TNO) met als kenmerken: openheid; nieuwe actievare rollen van gebruikers; maximale benutting User Generated Content en netwerken als drijvende kracht.

zelf aan het roer om van de realisatie een succes te maken. Naast deze ideeën zijn ook andere maatschappelijke initiatieven opgestart (veelal met ondersteuning van de OCW-regeling www.digitalepioniers.nl), zoals watstemtmijnraad.nl, petities.nl en verbeterdebuurt.nl. Het programma Burgerlink is verantwoordelijk voor de verdere opschaling van deze initiatieven. Naast het opstarten en verspreiden van maatschappelijke webinnovaties heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een website ontwikkeld, www.overheid20.nl, die als flexibel platform dient voor alle overheidsorganisaties die web 2.0 toepassingen op een laagdrempelige en verantwoorde manier willen oppakken.

In 2010 staan het stimuleren van het gebruik en de doorontwikkeling van de website centraal. Web 2.0 veronderstelt een werkwijze waarin de overheid zich ook zou kunnen begeven op plekken daar waar burgers al samenkomen. Een goed voorbeeld daarvan is Almere.hyves.nl. Daarnaast zetten gemeenten als Dordrecht en Zwolle in op het betrekken van burgers bij lokaal beleid & uitvoering.

Om dit soort initiatieven te ondersteunen is het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gestart met de Groene Golf Brigade, een regeling waarbij overheidsorganisaties aanspraak kunnen maken op deskundige ondersteuning om een vliegende start te maken met hun eigen overheid 2.0 innovatie. Voorts organiseert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in het najaar van 2009 en het begin van 2010 bijeenkomsten die erop gericht zijn de zogenoemde eAwareness van lokale bestuurders te vergroten, om op deze manier ondermeer deze bestuurders bewuster te maken van de impact van bovengenoemde ontwikkelingen.

Het afgelopen jaar ten slotte zijn er signalen geweest dat de actieve betrokkenheid van burgers bij overheid 2.0 toeneemt, gezien de maatschappelijke evenementen die zij zelf organiseren, de toename in door burgers geïnitieerde webinnovaties en dienstverleningstoepassingen, de participatie in prijsvragen als www.datzouhandigzijn.nl en het feit dat steeds meer maatschappelijke organisaties actief in dit domein vragen om meer inzet door de overheid op het hergebruik van (overheids)informatie. In het Verenigd Koninkrijk heeft de maatschappelijke organisatie als mysociety.org een belangrijke rol gespeeld in de innovatie van informatiebeleid en elektronische overheidsdienstverlening. Het kabinet gaat in 2010 verkennen hoe een dergelijke ontwikkeling in Nederland kan worden aangemoedigd.

2.2.4 *eHerkenning voor Bedrijven*

Elektronische herkenning van bedrijven is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van elektronische dienstverlening van de overheid aan bedrijven. Om veilig, betrouwbaar en met gemak digitaal zaken te kunnen doen is een aantal extra voorzieningen nodig. In 2008 zijn verkenningen gedaan naar de mogelijkheden om bovenstaande met de inzet van (bestaande) marktmiddelen te realiseren. Op basis hiervan wordt binnen het programma Elektronische Herkenning voor Bedrijven gewerkt aan de randvoorwaarden voor een brede beschikbaarheid van gebruikersvriendelijke mogelijkheden om bedrijven beter digitaal te kunnen herkennen.

Het doel van het programma eHerkenning voor bedrijven is om samen met de partijen die op de markt voor eHerkenning actief (willen) zijn een netwerk voor eHerkenning op te zetten. Met de deelnemers zullen afspraken gemaakt worden om bestaande oplossingen breder te kunnen toepassen en aan te passen aan nieuwe ontwikkelingen. Momenteel wordt een marktconsultatie uitgevoerd om de mogelijke oplossingen te toetsen en vervolgens met geïnteresseerde partijen te komen tot een afsprakenstelsel voor eHerkenning voor bedrijven. Het streven is om eind 2009 een eerste versie van het stelsel van afspraken gereed te hebben. In 2010 komen de eerste herkenningmiddelen beschikbaar. Na afronding van de marktconsultatie zal de Tweede Kamer separaat worden geïnformeerd over de voortgang van het traject.

2.2.5 *Antwoord voor Bedrijven*

Een belangrijk onderdeel van de eOverheid is betere informatieverstrekking van de overheid via internet. De website www.antwoordvoorbedrijven.nl geeft actuele informatie over overheids-subsidies en wet- en regelgeving, gericht op bedrijven. De wens van de ondernemer staat op deze site centraal. Ondernemers die het antwoord op hun vraag niet op de website kunnen vinden, nemen contact op met de voorlichters van het bedrijvencontactcentrum van Antwoord voor Bedrijven via de telefoon, een webformulier of via de chatfunctie. In samenwerking met brancheorganisaties en overheidsorganisaties wordt de content van de website op brancheniveau aangeboden. In 2008 is voor 37 van de 62 branches specifieke informatie gepubliceerd. Eind 2009 is voor alle 62 branches op de website van Antwoord voor Bedrijven specifieke informatie beschikbaar.

Begin januari 2009 is de nieuwe versie van de website van Antwoord voor Bedrijven gelanceerd. Ook in 2009 wordt de kwaliteit van de website verder verbeterd door continue monitoring van de bezoekersstatistieken, periodieke onderzoeken onder bezoekers (gebruikersonderzoeken, online enquêtes) en toetsing van de toegankelijkheid volgens de webrichtlijnen. Op

basis van deze onderzoeken zal de website verder worden aangepast. De bekendheid van Antwoord voor Bedrijven onder ondernemers is gestegen van 0% naar 7%. Het bezoek op de website van Antwoord voor Bedrijven in 2008 is geklommen van een kleine 45.000 bezoeken per maand aan het begin van het jaar tot ruim 80.000 per maand in september 2008 en tot ruim 168.000 per maand in maart 2009. Sinds 1 september 2008 voert Antwoord voor Bedrijven het Meldpunt Regelgeving uit in opdracht van de Regiegroep Regeldruk. In de laatste vier maanden van 2008 zijn er 104 meldingen gedaan, waarvan 79 betrekking hadden op regeldruk (administratieve lasten, tegenstrijdige regels, etc.).

Ook het bedrijvencontactcentrum van Antwoord voor Bedrijven wordt steeds beter gebruikt door ondernemers. In 2008 zijn er 8.058 vragen via e-mail, telefoon en chat ontvangen. Dit is een stijging van ruim 20% ten opzichte van 2007. In de eerste drie maanden van 2009 ontving het bedrijvencontactcentrum 4.390 vragen.

Eind 2009 wordt Antwoordvoorbedrijven.nl het EU-Dienstenloket voor EU-dienstverleners. Uiterlijk 28 december moeten daartoe alle (ruim 600) bevoegde instanties aangesloten zijn bij Samenwerkende Catalogi en de Berichtenbox van het Dienstenloket. Bijna de helft van de ruim 600 bevoegde instanties die onder de Dienstenwet gaan vallen, zijn inmiddels aangesloten bij Samenwerkende Catalogi. Ruim 100 bevoegde instanties maken inmiddels gebruik van de testversie van de Berichtenbox.

Een apart onderdeel van antwoord voor bedrijven is het ondernemersforum Higherlevel.nl. Het bezoekersaantal (zowel geregistreerde bezoekers als lezers) op Higherlevel.nl is in 2008 met 54% gegroeid. Higherlevel.nl is nu het grootste actieve ondernemersforum in Nederland.

2.2.6 MijnOverheid.nl

Via MijnOverheid.nl kunnen burgers op gepersonaliseerde wijze via internet zaken doen en informatie uitwisselen met de gehele overheid, op elk gewenst moment en op elke gewenste plek, zo snel en goedkoop mogelijk met zo weinig mogelijk administratieve last. In het Algemeen Overleg van 3 september 2008 is specifiek gevraagd of burgers de voorziening ook daadwerkelijk gebruiken en er tevreden over zijn. In het algemeen is het zo dat in het kader van de ontwikkeling van door de burgers te gebruiken onderdelen van de eOverheid altijd gebruikersonderzoek wordt gedaan. Zo is dit ook gebeurd voor www.mijnoverheid.nl. In een in 2008 gehouden gebruikersonderzoek is mijnoverheid.nl beoordeeld met het rapportcijfer 7. Sinds de ingebruikname in april 2008 hebben zich inmiddels 10.000 burgers aangesloten. Dit aantal is aanzienlijk als rekening gehouden wordt met het gegeven dat er nog geen actieve publiekscampagne is gevoerd. Een landelijke promotiecampagne wordt nog voorbereid.

2.3 Interoperabiliteit en standaarden

Overheidsorganisaties móeten wel samenwerken bij digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven, het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en lastenreductie met ICT. Daarnaast zijn duurzame gegevensopslag, leveranciersonafhankelijkheid en samenwerking met het bedrijfsleven belangrijk. Hiervoor zijn open standaarden en interoperabiliteit, het vermogen om gegevens uit te kunnen wisselen en te kunnen (her)gebruiken, cruciaal. Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen te melden. In de eerste plaats is het actieplan Nederland Open in Verbinding in uitvoering gericht op het verplicht gebruik van open standaarden door overheden op basis van het pas-toe-of-leg-uit beginsel. Dit beginsel is voor de rijksoverheid vastgelegd in de in november 2008 gepubliceerde “Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten”. Zoals afgesproken met de Tweede Kamer heeft het rijk in het kader van de uitvoering van het NUP ook bestuursakkoorden gesloten met gemeenten en provincies over de implementatie van het actieplan NOiV.

In de tweede plaats zijn door het College Standaardisatie inmiddels tien open standaarden opgenomen op de lijst waarop het pas-toe-of-leg-uit principe van toepassing is. Onder andere voor het uitwisselen van bureaudoocumenten via ODF en het ontsluiten van basisregistraties via ebMS en WUS. Verder heeft het College Standaardisatie het strategiekatern NORA versie 3.0 vastgesteld (mei 2009) om overheidsbreed te bevorderen dat bij de inrichting van ICT-systemen uitwisseling en (her)gebruik van gegevens tussen overheidsorganisaties makkelijker wordt. Voor het slimmer kunnen afwikkelen van goederenstromen zijn douanegerelateerde standaarden onderzocht op bruikbaarheid voor de hele transportketen. Met de beslissing van het College Standaardisatie voor de standaard UBL is duidelijkheid gegeven over de wijze waarop de overheid elektronische facturen van het bedrijfsleven kan verwerken. Daarnaast werkt de overheid ook aan het toegankelijk maken van overheidsinformatie voor bedrijven en burgers (open overheidsdata). Een eerste aanzet daartoe is een publiek toegankelijke wiki¹¹. In dat kader wordt ook onderzocht hoe meer overheidsinformatie toegankelijk kan worden gemaakt en makkelijker te benutten is door bedrijven, waardoor ondernemerschap wordt gestimuleerd; o.a. via het digitale loket Antwoord voor Bedrijven.

2.4 Maatschappelijke domeinen en ICT

In de maatschappelijke domeinen wordt steeds meer ICT toegepast, vaak ook in ketens van samenwerkende partijen. In de veiligheidssector wordt vooruitgang geboekt bij het mogelijk

---

¹¹ De wiki is te vinden in de werkruimte Open overheidsdata op de website [overheid20.nl: http://overheid20.nl/werkruimte/48/Open%20Overheidsdata](http://overheid20.nl/werkruimte/48/Open%20Overheidsdata).

maken van het delen van informatie tussen veiligheidspartners. In de zorg wordt hard gewerkt aan het aansluiten van zorgaanbieders op het Elektronisch Medicatie Dossier en het Waarneem-dossier Huisartsen. Ook op het terrein van digitale cultuur wordt vooruitgang geboekt op het terrein van standaardisatie en digitale infrastructuur. Het ICT Innovatie Platform Create¹² lanceerde eerder dit jaar de strategische research agenda.

Veel extra aandacht is het afgelopen uitgegaan naar de relatie tussen ICT en energie. Relevant hierbij is enerzijds het grote en stijgende energie verbruik en CO2 uitstoot van ICT, anderzijds de mogelijkheden die bestaan om via ICT efficiënter om te gaan met energie. Door de ICT-sector is een meerjarenafspraken ondertekend, waarin onder ander is afgesproken dat de ICT-sector een reductie van 30% in het energieverbruik van ICT tussen 2005 en 2020 zal realiseren.

2.4.1 *Werk en Inkomen*

Het gebruik van ICT (waaronder Suwinet en DKD) in de sector Werk en inkomen draagt bij aan de ontwikkeling van integrale dienstverlening. Het Digitaal Klantdossier is sinds november 2008 een tweede fase ingegaan. Uitvoerders van het DKD-programma zijn de gezamenlijke ketenpartners UWV, UWV Werkbedrijf (voormalig CWI), de SVB en gemeenten. Het Digitaal klantdossier ondersteunt de gegevensuitwisseling en daarmee de samenwerking tussen de SUWI-organisaties. De vervolgfase DKD II betreft een uitbreiding bij de gebruikers van DKD I (burgers en professionals), de functionaliteit (elektronische diensten voor burgers en professionals), gegevens en de randvoorwaarden van gegevensuitwisseling. DKD is één van de zes voorbeeldprojecten die zijn opgenomen in het NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma overheid en dienstverlening). Ook is DKD fase 2 één van de projecten die door de Vernieuwing Rijksdienst wordt gesteund. Een verdergaande vorm van integrale dienstverlening is ontwikkeld in het op DKD gebaseerde concept Jongeren Centraal, later de pilot Mens Centraal. In deze pilot, die met PRIMA-bijdragen wordt gefinancierd, wordt de samenwerking op gemeentenniveau uitgebreid van de sector W&I naar de sectoren Zorg en Onderwijs. De ICT ondersteuning is tijdens de pilot als open source software ontwikkeld.

Met Stroomlijning IndicatieProcessen in de zorg en sociale zekerheid (STIP) wordt toegewerkt naar een betere dienstverlening aan klanten met een meervoudige hulpvraag op het gebied van zorg- en inkomens. De website Regelhulp geeft een overzicht van alle voorzieningen op dit gebied en maakt het mogelijk een aanvraag digitaal in te dienen. Verder wordt er gewerkt aan het gezamenlijk beoordelen van klanten door UWV, CIZ en gemeenten (in pilots-vorm getest).

---

¹² ICT Innovatie Platform op terrein van de creatieve industrie, gelieerd aan ICTRegie.

ICT voorzieningen ondersteunen deze vorm van integrale dienstverlening. Het mogelijk maken van een structurele gegevensuitwisselingen tussen organisaties onderling is voor deze groep klanten eveneens belangrijk. Ook hierbij speelt de ICT-component een belangrijke rol.

2.4.2 De Maatschappelijke Innovatieagenda's

In de sectoren veiligheid, zorg, energie, water en onderwijs wordt op dit moment uitvoering gegeven aan de Maatschappelijke Innovatieagenda's (MIA's) die worden gecoördineerd door de programmadirectie Kennis en Innovatie. Deze MIA's bevatten ook ICT-ondersteunde innovaties. OCW heeft in juni van dit jaar de Maatschappelijke Innovatieagenda Onderwijs naar de Tweede kamer gestuurd. Hierin wordt een integrale visie op het onderwijsinnovatiebeleid gepresenteerd. Centraal in de MIA staat het versterken van de innovatiekracht van het onderwijsveld zelf en het creëren van de juiste randvoorwaarden door OCW. ICT is in de MIA een van de doorsnijdende thema's. Vanuit het perspectief van de MIA kan ICT zowel bijdragen aan het verbeteren van onderwijskwaliteit als het verminderen van het lerarentekort. Een van de programmalijnen uit de MIA Onderwijs is Wikiwijs. Wikiwijs wordt een infrastructuur voor digitale leermiddelen, waarop docenten open-toegankelijk materiaal kunnen bewerken en doorontwikkelen.

2.4.3 Opschaling van toepassingen

Eén van de moeilijkste fases van de introductie van ICT in maatschappelijke domeinen is het opschalen van toepassingen. Daarvoor is afstemming nodig met de gebruikers, moeten systemen met elkaar kunnen communiceren, moeten intermediaire partijen hun werkprocessen veranderen. Binnen het programma MICT wordt de mogelijkheid geboden succesvolle toepassingen breder toe te passen. Voorbeelden zijn zorg op afstand diensten die worden uitgebreid naar meer ziekenhuizen, politieagenten in een groter gebied gebruik laten maken van de mogelijkheid om online-informatie rechtstreeks aan elkaar te sturen in plaats van alleen via de meldkamer en het aan veel scholen beschikbaar stellen van onderwijsondersteunende games die op enkele scholen zijn gemaakt.

2.5 Diensteninnovatie en ICT

Dit onderwerp bevindt zich dicht tegen de markt aan. Het is dus van belang dat de overheid zorgvuldig haar rol kiest. Op dit moment is een aantal initiatieven tot stand gekomen, deels vanuit de markt, deels vanuit de overheid. Zo is de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk niet langer alleen toegankelijk voor productontwikkeling, maar ook opengesteld voor de ontwikkeling van diensten. Dit is voor de ICT-sector van belang, juist omdat er vanuit de ICT-innovatie veel nieuwe diensten worden ontwikkeld. Daarnaast zijn er vanuit de markt en de

wetenschap ook samenwerkingsverbanden in ontwikkeling op het terrein van onderzoek naar diensteninnovatie, waarbij ICT een belangrijke rol speelt.

2.5.1 Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO)

Vanaf 1 januari 2009 kunnen bedrijven een beroep doen op de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) voor het ontwikkelen van programmatuur die bestaande ICT-componenten op een technisch nieuwe wijze integreert of laat samenwerken. De wens van het Kabinet is om diensteninnovators meer van de WBSO gebruik te laten maken. Daarom streeft het naar een groei van minimaal 1.150 meer (programmatuur)projecten. Deze programma-tuurprojecten kwamen voordien niet voor ondersteuning in aanmerking.

Het ministerie van Economische zaken heeft voor deze ICT-uitbreiding in 2010 €26 miljoen extra en voor 2011 €69 miljoen extra beschikbaar gesteld (totaal €115 miljoen in 2011). De bredere toepassing van de WBSO speelt in op de ontwikkeling in ondernemend Nederland dat steeds vaker gebruik wordt gemaakt van bestaande programmatuur bij ICT-innovatie. Deze verruiming is onder andere van belang voor de ontwikkeling van innovatieve diensten. Door het belastingvoordeel wordt de ontwikkeling van nieuwe diensten met de WBSO goedkoper voor ondernemingen.

	Jan-mrt 2008	Jan-mrt 2009	stijging
ICT-aanvragers	2.180	2.960	36 %
<i>waarvan starter</i>	360	460	28%
Zelfstandigen	100	140	32%
Programmatuurprojecten	4.060	5.350	32%
<i>S&O-arbeidsjaren</i>	5.949	7.193	21%
<i>S&O-loonsom</i>	€ 240,0 mln	318,4 mln	33%

Tabel 4: Resultaten uitbreiding WBSO 2008-2009, Bron: Senternovem

2.6 Voortgang van de ICT-basis

Een excellente onderzoeksinfrastructuur is van essentieel belang om de gestelde ambitie te halen. Op 11 mei 2009 heeft het Kabinet haar reactie¹³ gegeven op het rapport van ICTRegie, waarin deze aanbevelingen doet om de koppositie op het terrein van ICT onderzoeksfaciliteiten te bereiken. Het kabinet steunt de voorgestelde bundeling, onderzoekt hoe financiering een

¹³ Tweede Kamer, 2008-2009, 26 643, nr. 140.

meer structureel karakter kan krijgen en wat de economische effecten zijn het plaatsen van een supernode¹⁴ in Amsterdam.

Nederland heeft met SURFnet een topositie in de wereld als het gaat om supersnelle en veilige netwerkverbindingen voor onderzoek- en wetenschapstoepassingen. SURFnet participeert in toonaangevende internationale onderzoeksnetwerken als NORDUnet, GLORIAD en Netherlight. Ze behoren tot de snelste ter wereld en bieden wetenschappelijke onderzoeksinstellingen breedbandige verbindingen tussen de 10Gb en 50Gb per seconde. Om deze leidende positie te behouden en verder uit te bouwen heeft het Kabinet eerder dit jaar €32 mln. beschikbaar gesteld. Het project SURFnet 7 is de opvolger van het succesvolle GigaPort Next Generation Network dat eerder dit jaar is afgerond en heeft de ontwikkeling van de nieuwe generatie supersnelle netwerken ten doel. Deze unieke positie van Nederland in de wereld wordt versterkt door de aanwezigheid van de Amsterdam Internet Exchange (AMS-IX). Dit is het grootste internetknooppunt ter wereld en verwerkt gemiddeld 368 Gb/s aan berichtenverkeer. Het is niet alleen een belangrijk knooppunt voor wetenschappelijke uitwisseling, maar voor nog veel meer berichtenverkeer. Dat komt door de zeer hoge concentratie computers in de Nederlandse huishoudens in combinatie met de breedbandaansluitingen op het internet.

Naast de onderzoeksinfrastructuur is ook de ontwikkeling van en toegang tot de 'gewone' ICT infrastructuur van belang. Deze is in Nederland goed op orde. Er is nog altijd een groot aantal gebruikers en aanbieders van breedband. Wel is het zaak om de internationale ontwikkelingen ten aanzien van breedbandige infrastructures in de gaten te blijven houden en kansen voor verbetering aan te grijpen. Over het gebruik en de toepassing van breedband wordt in hoofdstuk 3 nader ingegaan.

---

¹⁴ Een 'supernode' is een knooppunt van zeer breedbandige ICT netwerken, supercomputer rekenkracht en dataopslagfaciliteiten.

3 Nederlandse ICT-prestaties in internationaal perspectief

3.1 Algemeen

In het Algemeen Overleg van 3 september 2008 is toegezegd om een internationale benchmark van de Nederlandse situatie te geven. Dit hoofdstuk geeft hieraan invulling. Nederland heeft de ambitie in toepassing van ICT in economie en samenleving Europees, en zo mogelijk ook mondiaal, voorop te lopen.

In de ICT-Agenda 2008-2011 is het beleid verwoord dat deze ambitie inhoud moet geven. Waar staan wij nu als gekeken wordt naar enkele cijfers van landen waaraan wij ons spiegelen? Zoals in de managementsamenvatting al kort is aangegeven is er aan de ene kant al behoorlijk veel cijfermateriaal beschikbaar over wat er in Nederland gebeurt op het gebied van ICT. Dit wordt sinds een aantal jaar onder meer beschreven in de jaarlijkse uitgave van 'De Digitale Economie'; opgesteld door het CBS¹⁵ in samenwerking met TNO en het Ministerie van Economische Zaken.

Aan de andere kant is er op het Europees en mondiaal niveau niet altijd een even gemakkelijk beeld te creëren over de positie van Nederland op het gebied van ICT en de toepassing daarvan, ten opzichte van andere landen. Dit heeft te maken met de beschikbaarheid van cijfermateriaal op een bepaald thema binnen andere landen, de gehanteerde definities en relatieve zwaarte van de onderzochte deelterreinen en dergelijke¹⁶. Hieronder wordt toch op hoofdlijnen een beeld gegeven van de Nederlandse positie op het ICT vlak ten opzichte van andere landen.

3.2 Internationale benchmark; Waar staat Nederland nu?

Nederland heeft de ambitie om met de toepassing van ICT in de economie en voor de samenleving in Europa, en zo mogelijk mondiaal, voorop te lopen. Onderstaande overzicht van de Nederlandse klassering op vijf internationale ranglijsten maakt duidelijk dat Nederland tot de wereldtop behoort.

Ontwikkeling Nederlandse positie op enkele ICT-barometers	2007	2008	2009
LECG/NokiaSiemens Networks <i>Connectivity Scorecard</i>	*	*	4
World Economic Forum <i>Networked readiness Index</i>	6	7	9

¹⁵ www.cbs.nl/digitale-economie.

¹⁶ De keuzes die de onderzoekers maken in het toekennen van gewicht aan deelterreinen bepaalt voor een deel de uitkomst van de benchmark. Zo kan het voorkomen dat de WEF een daling laat zien van de Nederlandse positie in 2009 t.o.v. 2008, terwijl Nederland op de andere ranglijsten stijgt.

Economist Intelligence Unit/IBM <i>E-Readiness Ranking</i>	8	7	3
Economist Intelligence Unit/BSA <i>Benchmarking IT industry competitiveness</i>	12	10	5
ITU ICT Development Index	**	**	4**

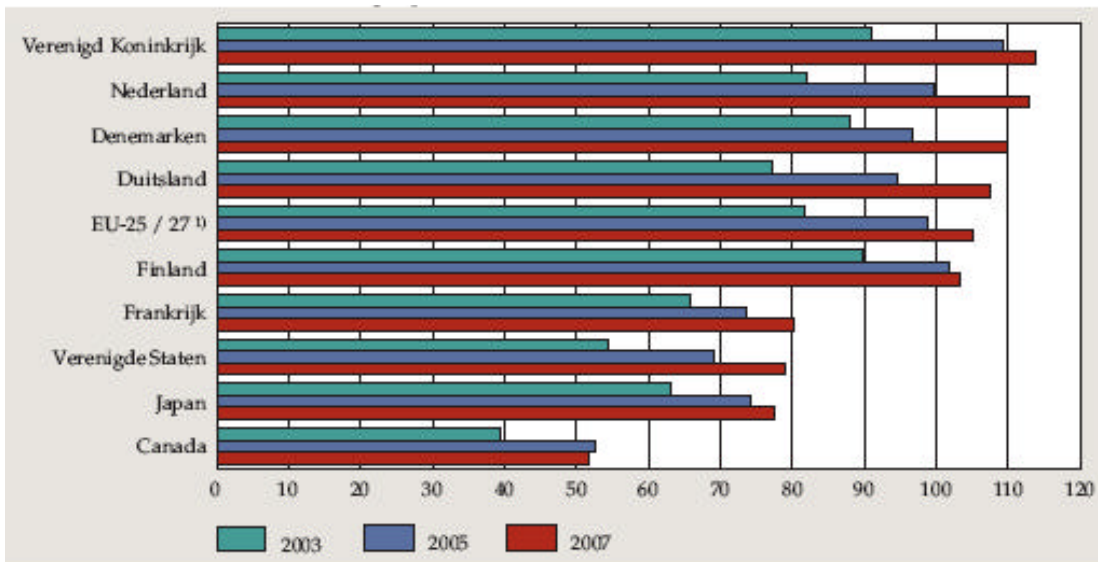
Tabel 5: Ontwikkeling Nederlandse positie op enkele ICT-barometers tussen 2007-2009

* Geen gegevens: barometer bestond nog niet of Nederland werd niet onderzocht.

** ICT Development Index gebruikt cijfers uit 2007. Vorige onderzoek was met cijfers uit 2002, toen stond Nederland op de 6^e plaats.

Nederland verkeert in de unieke situatie dat er twee vaste infrastructuren zijn op de markt voor snel internet, kabel en ADSL, die sterk met elkaar concurreren. Nederland concurreert om de toppositie met 3 categorieën landen. Ten eerste de Scandinavische landen, waar het internet zowel door de overheid als het MKB beter wordt benut. Ten tweede, landen als Zuid-Korea, Japan en Singapore, waar de overheid met zwaar beleid en grote subsidies heeft bijgedragen aan een toppositie in snel breedband (vooral glasvezel) en mobiel internet. De Verenigde Staten nemen een bijzondere positie in: zowel op netwerken als op het gebruik daarvan scoren ze minder hoog dan Nederland, maar dat compenseren ze ruimschoots met hun hoge posities op het algemeen ondernemingsklimaat, de ruimte voor ondernemerschap en doordat ICT-investeringen in de VS de hoogste *return on investment* geven.

Op het gebied van mobiele technologie doet Nederland het internationaal ook erg goed. Zoals blijkt uit het onderstaande figuur, zijn er in Nederland meer mobiele telefoonaansluitingen dan inwoners, waarmee het na het Verenigd Koninkrijk op de tweede plaats staat van deze benchmark.

¹⁾ EU-25: 2003 en 2005; EU-27: 2007.

Figuur 2: Aantal mobiele telefoonaansluitingen per 100 inwoners, internationaal, 2003, 2005 en 2007¹⁷

¹⁷ DDE 2008, p.82.

3.3 Nederland vanuit OESO- en Europees perspectief en als breedbandland

3.3.1 Nederland in Europees en OESO perspectief

Naast de hierboven besproken benchmarks, zijn er ook andere rapporten die aangeven hoe Nederland het op terrein van ICT doet in vergelijking met andere landen.

In de *Communications Outlook 2009* van de OESO worden ontwikkelingen in de 30 OESO-landen op het gebied van ICT-beleid en marktontwikkelingen weergegeven. Enkele opvallende punten uit deze rapportage ten aanzien van Nederland zijn:

- Nederland heeft een van de hoogste ratio's nationale domeinregistraties (websites die eindigen op .nl) per hoofd van de bevolking: 185 per 1000 inwoners;
- Nederland staat op de 3^e plaats waar het gaat om 'secure servers' (beveiligde servers voor bv. vertrouwelijke informatie of financiële transacties): ongeveer 100 per 100.000 inwoners;
- Er is ook een significante daling in het aantal bot-infected (door kwaadwillenden over te nemen) computers in Nederland, een daling van 22,4%. Dit duidt op betere beveiliging van de computers.
- Breedband met zeer hoge snelheid (>35 Mb/s) is in Nederland relatief duur¹⁸.

*Europe's Digital Competitiveness Report 2005 - 2009*¹⁹, opgesteld door de Europese Commissie, biedt een gedetailleerd beeld van hoe Nederland scoort in Europees verband. Een greep uit de bevindingen van de Commissie staan in tabel 6 weergegeven. Hoofdconclusie is dat Nederland behoort bij de best presterende ICT landen in Europa en voorop loopt bij een groot aantal ontwikkelingen in de informatiemaatschappij. Zo is het aantal huishoudens aangesloten op het internet het hoogste in Europa en is het gebruik van internetdiensten wijdverbreid. Ruimte voor verbetering zit met name in het aanbod van elektronische diensten door de overheid, echt snel breedband, de inzet van e-procurement bij aanbestedingen en de informatie-uitwisseling tussen klanten en bedrijven. Verder valt op dat Nederland veel ICT exporteert ten in verhouding tot de import van ICT. Om meer en betere gegevens te krijgen over de ICT sector en de inzet van R&D zal het CBS de nieuwe standaard bedrijfsindeling (SBI) gaan toepassen in haar statistiek - net als alle andere nationale statistiekorganisaties.

Onderdeel	2006	2007	2008	ranking
% breedbandaansluitingen huishoudens	80	83	86	1

¹⁸ OESO, *Communications Outlook 2009, revised version August 2009*, Parijs 2009, resp. p. 284.

¹⁹ Europese Commissie (EC), COM (2009) 390. *Europe's Digital Competitiveness Report Volume 2: i2010 — ICT Country Profiles*. De tabel met alle resultaten voor Nederland is in de bijlage opgenomen.

% snelheid breedbandaansluitingen boven 2 Mbps	46,6	63,3	72,9	7
% internetgebruik minimaal 1 keer per week	76	81	83	2
% mensen dat online informatie over goederen en diensten zoekt	73	76	76	1
% aanbod online overheidsdiensten voor burgers	36	55	-	13
% gebruikers van online overheidsdiensten	52	55	54	1
% bedrijven dat e-procurement gebruikt bij overheidsaanbestedingen	5	6	6	24
% bedrijven dat eBusiness inzet voor interne bedrijfsprocessen	-	-	72	1
% bedrijven dat eBusiness inzet in de keten met klanten en leveranciers	-	-	13	19
% bedrijven dat online verkoopt	23	26	27	2
% van ICT export op het totaal van ICT import	20,9	20,7	-	1

Tabel 6: Europe's digital Competitiveness Report 2005 -2009: scores voor Nederland

3.3.2 Nederland als breedbandland

Tot besluit van de internationale vergelijking wordt hieronder een beeld gegeven van Nederland als breedbandland²⁰. In het tweede kwartaal van 2008 heeft 86% van de Nederlandse huishoudens internet. Dat is het hoogste aantal binnen de EU. Van de huishoudens heeft 74% in 2007 een breedband internetverbinding (>256 KB/s). Als specifiek wordt gekeken naar glasvezel-technologie loopt Nederland mee in de Europese middenmoot²¹. Vergeleken met Zweden, en helemaal met Zuid Korea en Japan, valt er nog een wereld te winnen. Qua upload-snelheid van breedband vormt Nederland in Europa ook een middenmoter. Japan is momenteel het enige land dat met zijn breedbandaanbod echt is voorbereid op de nieuwe generatie van internetdiensten (zie onderstaande tabel).

Land	Download (kbps)	Upload (kbps)	Latency (ms)	Breedband penetratie	BQS ²²
Japan	16.720	6827	85	59,7%	98
Zweden	8.807	2394	84	64,0%	55

²⁰ TNO-ICT, *Marktrapportage Elektronische Communicatie* (december 2008), Delft 2008.

²¹ Nederland staat in Europa op plaats 8. Bron: FTTH Council, *Ranking of European FTTH penetration shows Scandinavia and smaller economies still ahead*, Brussel, 08 september 2009.

²² BQS staat voor 'Broadband Quality Score'. Dit is een score die in de studie werd bepaald op basis van de andere data in de betreffende tabel (zoals down- en upload en latency).

Nederland	7.662	1271	65	79,5%	49
Letland	6.420	2098	87	35,4%	45
Zuid-Korea	7.153	3192	157	94,0%	45
Zwitserland	6.937	804	77	77,9%	44
Denemarken	5.596	1610	68	80,0%	43
Litouwen	5.285	2836	99	38,8%	43
Duitsland	6.844	660	88	53,8%	42
Slovenië	4.778	1638	72	50,7%	40

Tabel 7: Internationale vergelijking van de kwaliteit van breedbandinternet²³.

Wel geven cijfers van de OESO aan dat Nederland bezig is met een inhaalrace. De stijging van de gemiddelde breedband-snelheid was hier het grootste van de OESO-landen (het gemiddelde aanbod steeg van 5.3 naar 8.2 Mbit/s)²⁴.

3.4 Resumé; Sterke en relatief zwakke punten van Nederland

De beschikbare benchmark gegevens geven het beeld dat Nederland een aantal sterke punten heeft die we moeten consolideren. Daarnaast zijn er ook punten van aandacht die we moeten verbeteren. Hierop is het beleid van het kabinet gericht en dit zijn de beleidsmatige aandachtspunten waar in de periode tot 2015 de aandacht op moeten richten. Voor het overzicht staan deze punten nog hieronder opgesomd.

De sterke punten van Nederland:

- Op de WEF Networked Readiness Index, die in kaart brengt in hoeverre een land in staat is de mogelijkheden van ICT te benutten²⁵, staat Nederland nummer vier.
- Wat betreft individueel ICT-gebruik staat Nederland op de eerste plaats²⁶.
- Dat geldt ook voor internetactiviteiten met een directe economische component, zoals internetbankieren en on line winkelen. Steeds meer consumenten in Nederland bestellen of kopen goederen online. In 2008 zijn er circa 7,7 miljoen mensen die wel eens via internet producten hebben gekocht. Dit is meer dan een verdubbeling in zes jaar tijd. De frequentie van het online winkelen hangt voornamelijk (positief) samen met opleidingsniveau.

²³ *Broadband Quality Score (2008)*, Oxford SAID Business School & Universidad de Oviedo.

²⁴ *Communications Outlook 2009*, p. 108.

²⁵ Zie World Economic Forum: The global information technology report 2008 - 2009. Mobility in a networked World. Het WEF vergeleek 134 economieën.

²⁶ Het gaat hier om factoren als PC-bezit, internet- en breedbandgebruik.

- Uit de Connectivity Scorecard (CSC)²⁷ blijkt dat Nederland goed scoort bij het gebruik van ICT-toepassingen door consumenten, en de ICT-infrastructuur en het ICT-gebruik door bedrijven. Ten aanzien van ICT-gerelateerde patenten is Noord-Brabant de 5e regio in de wereld, na Tokyo, Silicon Valley, New York en Seoul.
- De e-Readiness Index²⁸ wijst uit dat Nederland sterk is in de beschikbaarheid van infrastructuur voor elektronische communicatie en connectiviteit en in *adoption* door bedrijven en consumenten.
- Ook het Benchmarking IT industry competitiveness 2009²⁹ rapport geeft aan dat Nederland sterk is in IT infrastructuur, een derde plaats na Denemarken en Zwitserland. Qua *Legal environment* doet Nederland het redelijk goed, met een zesde plaats.

De relatief zwakke punten van Nederland:

- Volgens de Networked Readiness Index scoort de overheid relatief laag, zowel wat betreft ICT-gebruik als ICT-readiness (respectievelijk 23e en 22e). Factoren als overheidssucces bij ICT-bevordering, de beschikbaarheid van e-government diensten en ICT gebruik en overheidsefficiëntie spelen daar een rol.
- Ook volgens de CSC valt winst te boeken bij de elektronische dienstverlening en het gebruik van ICT-toepassingen door de overheid. Het gebruik van door de overheid aangeboden diensten blijkt overigens bovengemiddeld hoog.
- Het Benchmarking IT industry competitiveness rapport geeft aan dat Nederland juist op het terrein van competenties nog veel heeft te winnen, daar komen we niet hoger dan een 27^e plaats. De populariteit van sociale wetenschappen boven natuurwetenschappen wordt aangewezen als oorzaak hiervan.

3.4.1 Kabinetsbeleid ter verbetering van de aandachtspunten

Het overzicht laat zien dat Nederland in internationaal opzicht op topniveau of daar dicht tegenaan presteert bij de benutting van ICT. Dit geeft Nederland een goede uitgangspositie om voorop te blijven in de zich ontwikkelende informatiemaatschappij en kenniseconomie.

²⁷ LEGC heeft de Connectivity Scorecard (CSC) ontwikkeld om te bepalen hoe “goed” landen ICT gebruiken om economische groei en productiviteit te bevorderen.

²⁸ Economist Intelligence Unit, *E-readiness rankings 2009. The usage imperative*, London 2009.

²⁹ Economist Intelligence Unit, *Benchmarking IT industry competitiveness 2009*, London 2009.

Tegelijkertijd wordt duidelijk dat Nederland zich verder kan verbeteren en op welke terreinen. Deze terreinen sluiten goed aan bij de prioriteiten die in de ICT-Agenda, De hiervoor in hoofdstuk 2 besproken programma's en overige acties uit de ICT-Agenda dragen, elk vanuit hun eigen vakdepartementale beleidsdoelstellingen, bij aan de verbetering van de positie van Nederland op het terrein van de elektronische dienstverlening voor en met de overheid.

Nederlandse bedrijven zijn relatief traag met de adoptie van de nieuwe ICT-toepassingen en slagen er minder goed in dan bijvoorbeeld de Verenigde Staten om geld te verdienen met ICT. Positief is dat een breedbandaansluiting en een website gemeengoed zijn onder de bedrijven in Nederland. Door programma's als E-herkenning en E-factureren kunnen bedrijven het benodigde vertrouwen krijgen om meer en efficiënter zaken te doen door het gebruik van ICT toepassingen.

Het Kabinet is van mening dat de concrete activiteiten uit de ICT-Agenda de basis zullen vormen voor het verbeteren van de aandachtspunten die uit de verschillende internationale benchmarks naar voren komen.

4 Het ICT-beleid nader beschouwd

Zoals hierboven en in de ICT-Agenda 2008-2011 reeds enkele malen is aangegeven, wil het Kabinet de potentie van ICT optimaal benutten ten behoeve van de maatschappelijke en economische ontwikkeling van Nederland in internationaal perspectief. Daarvoor is het noodzakelijk dat Nederland een visie heeft op ICT, de uitwerking van die visie in beleid en de uitvoering daarvan. Aan de Tweede Kamer is toegezegd deze visie nader toe te lichten en te concretiseren.

4.1 ICT is overal; missie volbracht?

ICT is overal: als computer op het bureau, als *smartphone* in de binnenzak, als processturing in de fabriek, bij de bagageafhandeling op een vliegveld, en als een veelheid van toepassingen in de zorg, in het onderwijs en bij politie. Ieder bedrijf gebruikt ICT en vele jongeren en ouderen genieten van de mogelijkheden die breedband-internet biedt. Ook de overheid doet steeds meer on line. Wat heeft generiek ICT-beleid dan nog voor waarde?

Om die vraag te beantwoorden is het nodig om naar enkele specifieke aspecten te kijken:

1. Het belang van ICT voor de Nederlandse maatschappij en economie
2. De rol van de overheid bij de benutting van ICT
3. Welke onderwerpen lenen zich voor een generiek ICT-beleid?

4.1.1 *Het belang van ICT voor de Nederlandse maatschappij en economie*

Het kabinet streeft er naar dat Nederland zich in Europees verband ontwikkelt tot informatie-maatschappij en kenniseconomie, zoals omschreven in het Lissabonakkoord en in het Europese programma i2010 en het vervolg daarop ('post-i2010'). Het Kabinet wil Nederland en de Nederlanders klaarmaken voor de toekomst waarin ICT een rol speelt bij zo goed als alle producten, diensten en voorzieningen, zowel van de overheid als van marktpartijen. Waarin iedere Nederlander toegang heeft tot ICT-voorzieningen en ermee kan omgaan, en waarin de uitwisseling van gegevens tussen bedrijven onderling en met de overheid veel makkelijker en minder belastend verloopt. Dat is niet alleen van belang vanuit het oogpunt van persoonlijk gemak en welzijn, maar zeker ook vanuit maatschappelijk belangen als duurzame economische groei, lastenreductie, goede dienstverlening door overheid, maatschappelijke instellingen en bedrijven, internationaal toonaangevend en baanbrekend onderzoek en een stevige positie van Nederland in het internationale speelveld.

Van belang is daarbij te realiseren dat de toepassing van ICT cruciaal is voor duurzame economische groei en innovatie. Volgens de Europese Commissie draagt ICT bij aan innovatie in alle sectoren en draagt het voor meer dan 40% bij aan de productiviteitsgroei³⁰.

In hoofdstuk 3 is reeds aangegeven hoe Nederland zich op ICT-gebied verhoudt tot andere landen. Het is ook nuttig om te kijken naar de waarde van ICT voor de Nederlandse economie en samenleving. De publicatie *De Digitale Economie 2008*³¹ van het Centraal Bureau voor de Statistiek levert het volgende beeld op van de Nederlandse informatiemaatschappij.

Nederland is één van de beter presterende landen in Europa wat betreft de ontwikkeling van de informatiemaatschappij. De ICT-sector profiteerde vanaf 2004 weer van het aantrekken van de economie. De ICT-diensten (vooral computerservicebureaus) hebben tussen 2004 en 2007 sterk bijgedragen aan de economische groei in Nederland, maar dit gold niet voor de ICT-industrie.

Investerings in ICT-kapitaal waren tussen 2001 en 2006 verantwoordelijk voor bijna een derde van de gemiddelde jaarlijkse bbp-groei. Ook de omzet van de ICT-markt is gestegen, maar de groei van het aantal werkzame ICT'ers is achtergebleven. Dit hangt samen met het feit dat goedkopere producenten van ICT-apparatuur in voornamelijk China en India sterk in opkomst zijn.

De toegevoegde waarde van de Nederlandse ICT-sector bleef tussen 1996 en 2006 achter bij de meeste beschouwde landen. Niettemin zijn de ICT-investeringen in ons land sneller toegenomen dan de totale investeringen sinds het herstel van de economie in 2003. De softwarebranche trok in 2006 ruim de helft van de ICT-investeringen aan. Het aandeel ICT-investeringen in de Nederlandse economie benadert dat van koplopers Verenigde Staten en Verenigd Koninkrijk. De groei van de Nederlandse ICT-sector vlakke in 2007 weer af.

De telecommunicatiesector draagt in Nederland voor ongeveer 2,4 procent bij aan het bruto binnenlands product. Hoewel sinds 2002 het arbeidsvolume terugliep, bleven omzet en bruto toegevoegde waarde van de sector constant. Mobiele telefonie neemt een groot deel van de omzet van telecombedrijven voor haar rekening. 'Niet-spraakdiensten' maken een steeds groter deel uit van de totale omzet gegenereerd door mobiele diensten.

De samenstelling van de binnenlandse bestedingen aan ICT-goederen en -diensten is tussen 1995 en 2007 veranderd. Het aandeel ICT-diensten is toegenomen, ten koste van de ICTgoederen. Intermediair verbruik en consumptie stegen jaarlijks tussen 2003 en 2007.

De internationale handel in ICT-goederen en -diensten is in de periode 1997–2007 fors gegroeid. De waarde van de Nederlandse ICT-uitvoer (inclusief wederuitvoer) is ruim verdubbeld. Het groeitempo van de ICT-invoer is daarbij achtergebleven tijdens deze periode, waardoor het handelsoverschot is toegenomen. De internationale handel in ICT-goederen is het omvangrijkst, maar de ICT-diensten hebben in Nederland de grootste groei getoond. Binnen het totale ICT-handelsvolume neemt het aandeel van software al jaren toe ten koste van hardware en ICT-dienstverlening. De toegevoegde waarde van de internationale handel van Nederland wordt gedrukt door het grote aandeel van wederuitvoer in de uitvoer; 82 procent in 2007.

---

³⁰ EC, COM (2009) 116.

³¹ *De Digitale Economie 2008*.

4.1.2 *De rol van de overheid bij de benutting van ICT*

Bij ICT-beleid moet de overheid zijn rol met zorg kiezen en die is niet altijd vanzelfsprekend. Soms zullen belanghebbende partijen zelf met oplossingen moeten komen zoals bij nieuwe verdienmodellen voor online content, al dan niet daartoe aangezet door de overheid. In andere gevallen is de overheid zelf aan zet, bij randvoorwaarden en regelgeving bijvoorbeeld, maar ook als het gaat om haar eigen dienstverlening aan burgers en bedrijven.

Het beleid van de Nederlandse overheid laat een duidelijke fasering zien. Deze past bij de fase waarin de maatschappij zich bevindt bij het invoeren en benutten van ICT. Het ingaan van een volgende fase geeft vooral aan dat de beleidsmatige inspanning wordt verlegd naar een nieuw te ontwikkelen aandachtsgebied, het wil niet zeggen dat op de onderwerpen uit de voorgaande fase helemaal geen inspanning meer wordt verricht. In de eerste fase (circa 1998 – 2002) werd vooral aandacht besteed aan het stellen van kaders voor een snelle introductie en uitrol van vaste en draadloze infrastructuur en van computers - via de PC-privé regeling. Daarnaast is ingezet op het bevorderen van een goede marktwerking. Dit beleid heeft succes gehad. Nederland behoort internationaal tot de voorhoede voor wat betreft computerbezit³² en internetaansluitingen³³. Vervolgens is in de periode tussen circa 2003 en 2007 de aandacht verschoven naar het bevorderen van het gebruik van ICT, door bevordering van diensten en toepassingen. Hiertoe werden bijvoorbeeld subsidies verleend voor projecten gericht op ICT in de zorg of in het onderwijs, werd elektronische dienstverlening door de overheid op gang gebracht en werd voorlichting gegeven over veilig gebruik van internet. Inmiddels is het beleid vooral gericht op verbindingen. ICT geeft de mogelijkheid ketens, netwerken, maar ook toepassingen en diensten met elkaar te verbinden en daaruit (maatschappelijke) winst te halen. Hierbij is er bijzondere aandacht voor de positie en de rol van de gebruiker van ICT.³⁴

4.1.3 *Welke onderwerpen lenen zich voor een generiek ICT-beleid?*

Er gebeurt veel op het terrein van ICT en Nederland doet het over het algemeen goed. Maar gaat alles ook vanzelf goed? Nee, de technologie en de wijze waarop ICT kan worden ingezet zijn sterk aan verandering onderhevig. De overheid moet vanuit het belang van ICT voor economische en maatschappelijke ontwikkeling een vinger aan de pols houden en samen met partijen aan verbeteringen blijven werken. Zo zal er, onder andere op basis van de ervaringen die worden opgedaan met het uitvoeren van de acties van de ICT-Agenda, ook de komende jaren

---

³² 92 computers per 100 personen in 2008. Bron: De Digitale Economie 2008.

³³ Circa 35 breedbandaansluitingen per 100 inwoners. Alleen Denemarken heeft er meer, circa 36. Bron OESO, zie: *De Digitale Economie 2008*, p. 75.

³⁴ Zie voor meer achtergronden bijvoorbeeld: TNO, *Afwegingskader voor ICT-beleid; Rationale, coördinatie en samenwerking*, Delft 2009.

nog de nodige inspanningen moeten worden verricht om iedereen in Nederland voldoende mee te krijgen in de ontwikkeling naar een digitale dienstenmaatschappij. Het gaat hier met name om onderwerpen die breder zijn dan een sector; die een sectoroverstijgend of generiek karakter hebben.

In de eerste plaats kan, blijkens onderzoek in het kader van de prioriteit eVaardigheden³⁵, niet iedereen op dit moment goed meekomen met alle ontwikkelingen. Enkele specifieke groepen blijven achter ten opzichte van de grote groep mensen die via opleiding, werk of uit eigen interesse de noodzakelijke vaardigheden hebben opgedaan. Dit brengt het risico met zich mee dat deze groepen minder goed worden gehoord in het publieke en in het politieke debat, dat ze buiten de nieuwe digitale maatschappij komen te staan.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Onverminderd voortzetten van Digivaardig & Digibewust	Verbeteren van de vaardigheden en het bewustzijn die nodig zijn in de digitale maatschappij bij groepen die niet goed meekomen.	EZ, BZK, JUS en OCW i.s.m. maatschappelijke en private organisaties	2009-2013

In de tweede plaats zijn er cybercrime, spam en andere vormen van ongewenst internetgebruik, die bijvoorbeeld leiden tot ongeoorloofd gebruik van persoonsgegevens. Door het blijvend toenemende gebruik van via Internet aangeboden diensten moet ook de beveiliging tegen misbruik of cybercrime aandacht blijven krijgen. Daarnaast vindt voortdurend uitbreiding of vernieuwing van functionaliteiten van de apparatuur en programmatuur plaats, dit vereist dat beveiliging gelijke tred houdt. Gezien de complexiteit van ICT is dit niet een vanzelfsprekende en eenvoudige opgave, immers alle partijen vervullen hier een rol: producenten, aanbieders en gebruikers. Ook roepen het vastleggen en het verwerken van informatie over personen en het ongevrraagd hergebruiken van bijvoorbeeld muziek of videobeelden vragen op over privacy, veiligheid en betrouwbaarheid. In dat kader krijgt de succesvolle voorlichtingscampagne cybercrime een vervolg en wordt eind 2009 het Platform Internetveiligheid gelanceerd. Dit platform is een publiek-privaat samenwerkingsverband dat is gericht op een structurele verbetering van de internetveiligheid voor de gebruiker. Trajecten als gedragscode Notice-and-Take-Down, aanpak botnets en het filteren/blokken van kinderporno op het web worden hier ondergebracht.

³⁵ Zie paragraaf 2.1.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Voortzetten van voorlichtingscampagne over cybercrime	Betere voorlichting over rol van mensen zelf bij voorkomen van cybercrime en daarmee het aantal slachtoffers terugdringen.	Justitie, EZ en BZK	2010
Platform Internetveiligheid	Het verhogen van internetveiligheid o.a. ter voorkoming van strafbare en/of onrechtmatige zaken gezien vanuit het perspectief van de consument/internetgebruiker.	Marktpartijen, EZ en Justitie	2009-2011

Ten derde leidt in teveel gevallen de invoering van ICT tot irritatie en extra werklast. Het gaat vaak om veranderingstrajecten waarbij nieuwe systemen moeten aansluiten bij oude systemen of die van andere partijen in de keten. Daarbij staan belangen op het spel maar ook het dagelijkse werk wordt er door beïnvloed. Deze en andere knelpunten rond interoperabiliteit en transitie leiden ertoe dat we niet optimaal profiteren van de mogelijkheden van ICT en de innovatieve werkwijzen, diensten en producten die hiermee mogelijk zijn. Van belang is dat goed opgeleide en ervaren mensen dergelijke transitieprocessen leiden. Het gaat in veel gevallen om CIO's³⁶ of mensen met een soortgelijke taak.

Een vierde aandachtspunt sluit hier nauw bij aan en heeft betrekking op de uitvoering van grote ICT projecten binnen de overheid. Met name bij het voeren van goed projectmanagement, zoals planning, kwaliteitsbewaking en kostenbeheersing valt nog veel te verbeteren. Het Kabinet pakt dit op en heeft een aantal maatregelen genomen. Zo is besloten dat op alle ministeries de rol van CIO wordt ingericht. Op dit punt wordt ook aansluiting gezocht met het CIO-circuit van het bedrijfsleven, o.a. voor het uitwisselen van “best practices”. Verder zijn afspraken gemaakt over de inhoud van projectplannen en reviews, over het hanteren van de NORA en MARIJ als referentie-architectuur en is op BZK een bureau ingericht voor de uitvoering van Gateway-reviews³⁷. Bijkomend aandachtspunt is dat er voldoende studenten ICT opleidingen instromen om te voldoen aan de vraag en het op peil houden van het benodigde kennisniveau.

Een aan het derde en vierde aandachtspunt rakend knelpunt vormt de beperkte beschikbaarheid van goed opgeleide en ervaren ICT-(project)managers, alsook “dual-thinkers”, mensen die de combinatie kunnen maken tussen business(vernieuwing) en ICT. Met name dat laatste aspect is van groot belang voor innovatieprojecten. Met deze problematiek heeft de overheid, maar ook

³⁶ Chief Information Officer.

³⁷ Tweede Kamer, 2007-2008, 26 643, nrs. 121 en 143 herdruk.

het bedrijfsleven in toenemende mate te kampen. Verontrustend is daarbij dat de instroom van studenten bij ICT-opleidingen al enkele jaren klein is, terwijl daarnaast de aandacht voor ICT (management) in businessopleidingen (bv. MBA-studies) ook erg laag is. Inmiddels heeft dit tekort aan goed opgeleide ICT'ers, met een opleiding/competentieprofiel dat aansluit bij de behoeften van bedrijven en overheden, op Europees niveau geleid tot het programma eSkills. Waar relevant voor de Nederlandse situatie zal worden gestreefd naar Europese afstemming en samenwerking. Daarbij wordt ondermeer gedacht aan internationale ICT-functieprofielen en opleidingen. Ook op nationaal niveau zal hier in samenwerking tussen bedrijfsleven, opleidingsinstituten en de overheid in de komende jaren extra aandacht voor moeten komen.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Nauwere banden aangaan tussen CIO's van overheid en bedrijfsleven.	Uitwisselen van 'best practices'.	BZK en EZ	2009-2011
Er wordt een Taskforce eSkills opgericht met een tweeledige rol. Enerzijds aanspreekpunt te zijn in Nederland voor het Europese eSkills programma, anderzijds te onderzoeken hoe een Nederlandse aanpak van eSkills het beste kan worden vormgegeven.	Het onder de aandacht brengen van het economische belang van opleidingen die bedrijfskundige en ICT kennis met elkaar verbind en het bevorderen van aanbod aan opleidingen op dit terrein. Dit moet leiden tot goede opleidingsmogelijkheden voor CIO's voor het Nederlandse bedrijfsleven en de overheid.	EZ en BZK i.s.m. bedrijfsleven en onderwijsinstellingen	2009-2011

Het vijfde aandachtspunt, ten slotte, betreft de ordening van en het toezicht op de telecommunicatiemarkt. Dat is een markt die nog steeds volop in ontwikkeling is. Een goede balans tussen concurrentie en innovatie is van groot belang om die dynamiek vast te houden en de goede kant op te sturen. Dat geldt zowel voor de ontwikkeling van de markt voor vaste infrastructuur richting 'Next Generation Networks' (tv-kabel met Docsis 3.0 en glasvezel), als voor de evolutie van mobiele telefonie naar mobiel internet. De verdeling van schaarse etherfrequenties en het bewaken van het evenwicht tussen concurrentie en innovatie is een blijvend aandachtspunt voor de overheid in haar rol als wet- en regelgever. Speciale aandacht verdienen het bevorderen van het gebruik van het nieuw internetprotocol (IPv6) om schaarste aan internetadressen te voorkomen, en consumentenbescherming.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Inspringen op nieuwe ontwikkelingen in een dynamische markt en monitoren van de marktontwikkelingen.	Balans bewaren tussen concurrentie en innovatie, met name waar het gaat om de verdere ontwikkeling van breedbandinfrastructuren. Zorgen voor een goede rolafbakening tussen overheid en markt.	EZ	2009-
Verdeling frequentieruimte voor mobiel breedband (2,6 GHz)	Beschikbaar stellen van frequentieruimte ten behoeve van nieuwkomers.	EZ	2010
Stimuleren van gebruik IPv6 binnen de overheid	Voorkomen van schaarste aan internetadressen.	EZ	2009-2011

Deze aandachtspunten, en de daarbij aangegeven acties, blijven in de komende jaren aandacht van de overheid vergen, veelal in samenwerking met bedrijven en gebruikers. Ze passen binnen de prioriteiten en onderwerpen van de ICT-basis, zoals uiteengezet in de ICT-Agenda. We zijn dus vooralsnog niet klaar met het generieke ICT-beleid, onze missie is nog niet volbracht, er is nog het nodige te doen. Bovendien verandert de omgeving voortdurend, ook dat vergt aanpassing en vernieuwing van het beleid.

4.2 Gebruiker centraal en nieuwe ontwikkelingen

In de ICT-Agenda 2008-2011 heeft het Kabinet de gebruiker centraal gesteld en gekoppeld aan prioriteiten voor het verbeteren van eVaardigheden, het verbeteren van de elektronische dienstverlening door de overheid, het verbeteren van interoperabiliteit en standaardisatie, het bevorderen van dienstverlening in maatschappelijke domeinen door inzet van ICT en de innovatie van diensten van bedrijven door inzet van ICT. Hieronder volgt een aanscherping van deze punten in het licht van de ontwikkelingen van het afgelopen jaar.

4.2.1 Acceptatie van ICT door gebruikers

De gebruiker centraal stellen is in de eerste plaats een aanwijzing voor de manier van werken en het (her-) inrichten van processen. Bij het invoeren van (nieuwe) ICT toepassingen zijn dan niet de bestaande ketens, bestanden en werkwijzen leidend, maar de behoefte van de gebruiker. Dat kan een consument zijn, of een patiënt, een leraar, of scholier, maar ook een bedrijf, instelling of een andere partij binnen de overheid. Deze insteek wordt onder andere gebruikt bij de uitvoering van ICT-projecten die de elektronische dienstverlening van de overheid moeten vormgeven, bij toepassingen in de maatschappelijke domeinen en ook in ketens waarin bedrijven en overheid samenwerken.

In de tweede plaats betekent ‘de gebruiker centraal’ dat het succes van ICT-producten en toepassingen afhangt van de mate van acceptatie door de gebruiker. Zowel de gebruiksvriendelijkheid als het vertrouwen van de gebruiker in de toepassing en de leverancier is van belang. Vertrouwen hangt samen met veel afzonderlijke aspecten, zoals de deugdelijkheid van het product of dienst en in steeds meer gevallen met privacy en veiligheid gerelateerde zaken.

Het aspect van privacy blijkt in veel toepassingen van ICT in een netwerk van samenwerkende partijen de nodige aandacht te vragen. Dit vergt per definitie veel afstemming en sturing, maar ook een goed gezamenlijk beeld van waar samen aan wordt gewerkt.

Daarom zal het Kabinet zich in de komende periode blijven inzetten voor een goede discussie rondom privacy-onderwerpen die relatie hebben met ICT. Onderzocht zal worden welke instrumenten bij concrete toepassingen ingezet kunnen worden. Dit om beter te bepalen wat de mogelijke gevolgen zijn voor de privacy en of, zo ja hoe, we die kunnen afwegen tegen de voordelen die met de invoering van het producten of de dienst worden beoogd. Daarbij zal ook de communicatie over de verantwoordelijkheden van zowel gebruikers als aanbieders van diensten aan de orde komen. Het onderstaande ‘privacy-vierkant’ is hierbij een hulpmiddel.

Figuur 3: Het 'privacy-vierkant', een model voor communicatie over privacy

Vanuit hun coördinerende rol op het terrein van ICT en privacy zullen de ministeries van Economische Zaken, Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de komende tijd nadrukkelijker aandacht vragen voor dit aspect en waar mogelijk adviseren over het aanpakken ervan.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Ontwikkelen en inzetten van het privacy communicatie model (het "privacy-vierkant")	Bijdragen aan evenwichtige discussie over de borging van privacy in de Informatiemaatschappij	EZ, JUS, BZK	2009-2010
Ontwikkeling van "privacy impact assessment"	Gebruik van het instrument "privacy impact analyse" in de praktijk	JUS, EZ, BZK	2009-2010
Onderzoek naar "privacy-by-design" t.b.v. diensten voor de informatiemaatschappij	Verhogen bewustwording bij bedrijven van nut en noodzaak van "privacy-by-design"	EZ	2009-2010

4.2.2 De economische crisis en breedband

De economische crisis die sinds medio 2008 de wereld in haar greep houdt, heeft bij veel overheden geleid tot extra investeringen en plannen om beter uit de crisis te komen. ICT en vooral

breedbandige infrastructuur speelt in veel van deze plannen een rol. Zo heeft de Europese Commissie in haar mededeling ‘Driving European Recovery’³⁸ van maart 2009 aangegeven dat €5 miljard extra zal worden geïnvesteerd, waarvan €1 miljard in breedbandige infrastructuur voor rurale gebieden. Ook president Obama heeft aangekondigd dat zijn regering \$ 7,2 miljard (ruim €5 miljard) zal investeren in verbeteren van breedbandige toegang tot internet.

Deze en andere ontwikkelingen geven de aanzet tot een integrale beschouwing van het Nederlandse beleid ten aanzien van ICT-infrastructuur, zoals dat in de ICT-Agenda 2008-2011 is uiteengezet. Dat beleid was gebaseerd op de constatering dat Nederland internationaal gezien beschikt over een eerste klas infrastructuur en een markt voor breedbandnetwerken die goed werkt. De rol van de overheid is bijdragen aan dynamiek in de markt door randvoorwaarden te stellen, het formuleren van wet- en regelgeving en daarop toezicht houden, en het monitoren van de internationale ontwikkelingen. De hierboven beschreven internationale ontwikkelingen mogen er niet toe leiden dat de vooraanstaande positie van Nederland in gevaar komt. De integrale beschouwing van breedbandnetwerken zal zich richten op de bestaande dynamiek op de markt voor breedbandnetwerken, de rol die de overheid, maatschappelijke organisaties en marktpartijen hierin spelen en op de resultaten hiervan in termen van beschikbaarheid van Next Generation Networks voor Nederlandse huishoudens en bedrijven. Deze resultaten op de Nederlandse breedbandmarkt worden vergeleken met internationale ontwikkelingen en resultaten in het buitenland. Deze aspecten zullen aan bod komen in de aangekondigde *midterm review* van 2010.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Integrale beschouwing van het Nederlandse breedbandbeleid, zowel op het punt van infrastructuur en marktdynamiek, vergeleken met internationale ontwikkelingen en resultaten in het buitenland.	Vooraanstaande positie en marktdynamiek van Nederland op terrein van breedbandnetwerken behouden.	EZ	2009-2010

4.2.3 *Slim leven in de toekomst*

Zoals hierboven is aangegeven bevinden we ons momenteel in de derde fase van de ontwikkeling van ICT-beleid. Een fase die aansluit op de technologische ontwikkeling dat steeds meer mensen en apparaten via ICT-toepassingen en -netwerken met elkaar verbonden zijn. De rol

³⁸ EC, COM (2009) 114.

van ICT - of het nu een aansluiting op internet, een chip in een bankpas of een RFID³⁹-sticker op een verpakking vleeswaren betreft - in ons dagelijks leven en het belang daarvan voor de economische ontwikkeling neemt daarmee steeds verder toe. ICT is doorgedrongen tot in alle haarvaten van ons leven en onze samenleving, net zoals dat bijvoorbeeld met elektriciteit is gebeurd. Die ontwikkeling zal zich doorzetten waardoor ICT aanwezig is in nagenoeg alle producten en processen en op alle locaties waar mensen komen. En het staat allemaal met elkaar in verbinding; mensen, systemen, organisaties, apparaten. Deze trend is al enige tijd waarneembaar en wordt steeds duidelijker en gaat gepaard met nieuwe toepassingen en nieuwe vormen van gebruik. Dat stelt ook hoge eisen aan de kwaliteit en de beschikbaarheid van de infrastructuur. Zo zullen RFID's en het 'Internet of Things' ertoe leiden dat steeds meer data worden uitgewisseld tussen dingen, zonder menselijke tussenkomst. Dat biedt prachtige kansen voor logistiek, door het reduceren van transactiekosten, maar ook voor een breed scala van nieuwe diensten, van gezondheidsbewaking tot de aanpak van fileproblemen. Het kan echter ook leiden tot problemen met veiligheid en privacy. Om die problemen aan te pakken en de kansen te benutten zal een groot beroep worden gedaan op een goede Nederlandse kennispositie, de ICT onderzoeksinfrastructuur en de innovatiekracht van het bedrijfsleven. Het Kabinet zal zich hierop voorbereiden, daarmee invulling gevend aan de mededeling van de Europese Commissie uit juni 2008; 'Het internet van de dingen - Een actieplan voor Europa'⁴⁰. Inzicht is nodig om de beleidsvragen van morgen te identificeren en zicht te hebben op rollen die de overheid en andere betrokkenen hebben bij het zo goed mogelijk blijven benutten van ICT door mensen, bedrijven en instellingen in Nederland.

Het ministerie van Economische Zaken pakt deze ICT toekomstverkenning het komende jaar op in nauwe samenwerking met partijen binnen de overheid, het bedrijfsleven en de wetenschap. Waar aanleiding is voor nieuw of aanpassing van het huidige beleid, zal dit worden opgenomen in de *midterm review*.

Actie	Doel	Wie	Tijdpad
Toekomstverkenningen ICT	Inzicht verkrijgen in de beleidsvragen die de komende jaren aan de orde komen in het licht van de internationale ontwikkelingen in technologie, economie en maatschappij.	EZ i.s.m. andere departementen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en wetenschap	2009-2010

³⁹ RFID's (Radio Frequency Identification) ook wel 'smart tags' genoemd, zijn elektronische chips die op afstand af te lezen zijn met radiosignalen. Ze dienen voor het identificeren van producten of goederen, vergelijkbaar met barcodes.

⁴⁰ EC, COM (2009) 278 definitief.

4.3 De Europese ICT Agenda

Zoals eerder is aangegeven benadrukt ook de Europese Commissie dat ICT een substantiële positieve bijdrage levert aan economische groei, productiviteit, welvaart en welzijn. Als pijler van de Lissabon-agenda heeft het daarom in 2005 het programma i2010 – Een Europese informatiemaatschappij voor groei en werkgelegenheid⁴¹ gelanceerd. Deze Europese ICT agenda gaat in op veel onderwerpen die ook bij de Lidstaten spelen, zoals de elektronische overheid (eGovernment actieplan), ICT in de zorg (eHealth; eAgeing), volwaardig deelnemen aan de informatiemaatschappij (eInclusion) en vaardigheden van gebruikers (eSkills).

4.3.1 De Nederlandse ambitie in een Europese context

Nederland wil Europees aan kop lopen en verder gaan dan i2010. De lat ligt dus hoger dan het EU-gemiddelde. De Europese agenda raakt op veel vlakken aan de Nederlandse ICT-Agenda. Meedoen en meepraten is van het grootste belang om te voorkomen dat er keuzes worden gemaakt die niet passen binnen het Nederlandse beleid. Waar nuttig en wenselijk, streeft Nederland er daarnaast naar om als voorbeeldland te fungeren en de Europese standaard te zetten. ICT is bij uitstek een netwerk-technologie is; hoe groter het aantal gebruikers, des te hoger de individuele en collectieve voordelen. Het binnen Europa ontwikkelen van gezamenlijke oplossingen biedt hierbij voor een open economie als Nederland duidelijke voordelen.

4.3.2 De belangrijkste Europese ambities van het Kabinet

Het Kabinet heeft zich de afgelopen periode actief bemoeid met verschillende Europese ICT-dossiers, waarvan de belangrijkste hieronder nader worden besproken.

Het Europese reguleringskader voor de elektronische communicatiesector stelt regels voor marktregulering, veiligheid, spectrumbeleid, consumentenbescherming en universele dienstverlening. Momenteel worden onderhandelingen gevoerd over het aanpassen van het reguleringskader. Nederland is hier actief bij betrokken.

Binnen het Europese programma i2010 is een evaluatie gestart om na te gaan of aanpassingen nodig zijn. Momenteel worden hierover op basis van aanpassingsvoorstellen van de Commissie onderhandelingen gevoerd.

---

⁴¹ EC, COM (2005) 229.

Nederland steunt het streven naar meer consistentie in het toezicht en harmonisatie met name als het gaat om pan-Europese dienstverlening, maar acht een te vergaande centralistische aanpak onwenselijk. Het is voor Nederland zeer belangrijk om voldoende ruimte te behouden voor nationaal beleid, zowel op het gebied van regelgeving als toezicht, teneinde te waarborgen dat voldoende rekening kan worden gehouden met specifieke nationale omstandigheden.

Ook voor veiligheid waar het gaat om bestrijding van cybercrime wordt door Nederland stevig ingezet op internationale samenwerking. In zowel EU als OESO verband wordt samengewerkt met overheden en waar mogelijk met private partijen om gezamenlijke aanpakken vorm te geven. Een voorbeeld hiervan zijn de bijdragen die Nederland levert aan het werkprogramma van het ENISA (het EU agentschap voor netwerk- en informatiebeveiliging) via vormgeven van het werkprogramma en participeren in de uitvoering ervan. De aanpakken richten zich zowel tot de gebruikers als de leveranciers van ICT- Internet diensten en kunnen eventueel leiden tot maatregelen.

Nederland participeert ook actief in het Europese egovernment actieplan, dat erop is gericht de ontwikkeling van egovernment in de lidstaten te stimuleren en interoperabiliteit te vergroten. In dat kader neemt Nederland onder andere deel aan grootschalige pilots rond *identity management* en de Dienstenrichtlijn en het IDABC programma⁴².

De Europese Dienstenrichtlijn bevat de verplichting om een centraal elektronisch loket in te richten waar een ondernemer informatie krijgt over vergunningen, deze kan aanvragen en afhandelen. Per 28 december 2009 moet het volledig operationeel zijn en alle regels en procedures die onder de Dienstenrichtlijn vallen, moeten dan via dit loket afgehandeld kunnen worden. Dit elektronisch loket wordt onderdeel van Antwoord voor Bedrijven. Nederland is goed op weg om deze planning te halen. Het loket wordt opgezet in een groeimodel, dat in de toekomst verder kan worden uitgebouwd bij het verder realiseren van de elektronische overheid.

Het Europese initiatief voor een informatiemaatschappij voor iedereen (eInclusion) is een belangrijke pijler van het i2010 actieprogramma. Op dit moment neemt meer dan één op de drie Europeanen nog niet volledig deel aan de informatiemaatschappij (digitale uitsluiting).⁴³ Nederland zet hierbij in belangrijke mate in op eVaardigheden. Daarnaast is Nederland actief betro-

---

⁴² IDABC staat voor: *Interoperable Delivery of European eGovernment Services to public Administrations, Businesses and Citizens*. Dit programma heeft tot doel de samenwerking tussen lidstaten op het terrein van eOverheids-dienstverlening over de landsgrenzen heen te bevorderen.

⁴³ EC, COM (2007) 694.

ken geweest bij het Europese streven naar betere toegankelijkheid van overheidswebsites voor gehandicapten. Nederland doet het in EU-verband wat dat betreft relatief goed met zijn webrichtlijnen, die per 2006 verplicht zijn gesteld voor rijksoverheidswebsites.

In Europees verband is een flinke aanzet gegeven tot het professionaliseren van de ICT-arbeidsmarkt via het programma eSkills. Functieprofielen en kwalificatieniveaus van ICT-professionals zijn beschreven, zodat werkgevers beter zicht hebben op de benodigde kwaliteiten en het opleidingsniveau van de ICT-medewerkers die zij in dienst nemen. Voor opleidingsinstaties is hiermee een handvat gegeven van de kwalificatie-eisen die werkgevers zullen gaan stellen aan ICT-medewerkers. Het Kabinet richt een Taskforce eSkills in om de aansluiting van de Nederlandse bedrijven, overheid en onderwijsinstaties bij dit programma te verzorgen en een Nederlandse eSkills aanpak te verkennen.⁴⁴

4.3.3 Na i2010

i2010 loopt in 2010 af. Dit jaar is daarom de discussie gestart over de opvolger van dit actieplan. De Europese Commissie zal naar verwachting in de vervolgagenda na i2010 ingaan op de vraag wat de rol van ICT en rol van Europa is op het internationale toneel. Hoofdboodschap voor een vervolg op i2010 zou daarom moeten zijn dat Europa de huidige crisis aangrijpt voor economische herstructurering en innovatie. ICT is daarbij cruciaal. Juist nu moeten we niet stoppen daar in te investeren. Andere landen blijven niet stil zitten. Als wij dat wel doen, dan verliest Nederland de kans om (extra) groei te genereren wanneer de economie weer aantrekt.

4.4 Nederland in een wereldcontext

Zoals in de ICT-Agenda is aangegeven, wordt in mei 2010 de *World Congress on Information Technology* gehouden in Amsterdam. De Nederlandse ICT-brancheorganisatie – ICT-Office – is hiervan de organisator. Het ministerie van Economische Zaken en de Gemeente Amsterdam zijn vanaf het begin mede-organisator van het evenement. Inmiddels heeft ook de Europese Commissie zich als mede-organisator aan de WCIT verbonden. De Spaanse staatssecretaris van telecommunicatie en de Informatie Maatschappij heeft de WCIT aangemerkt als hét ICT-evenement tijdens Spaanse voorzitterschap van de Europese Unie in de eerste helft van 2010. Het voornemen is om op dit congres een nieuwe Europese ICT-agenda voor een mondiaal publiek te lanceren.

---

⁴⁴ Zie actie in tabel op p. 33.

De WCIT is een internationaal topevenement op gebied van ICT. Het brengt op uitnodiging meer dan 2.000 mensen bijeen - captains of industry en ministers, managers uit de publieke sector en wetenschappers. Samen delen zij kennis over ICT-toepassingen, en de maatschappelijke inbedding daarvan, die kunnen helpen bij het wereldwijd innoveren van onder andere onderwijs, gezondheidszorg, energie en water. Het gaat daarbij om de rol van ICT als innovatie-as en 'enabler' van nieuwe diensten, producten en vormen van samenwerking. De voorbereiding van de WCIT is in volle gang, waarbij nauw wordt samengewerkt tussen ICT-aanbieders, ICT gebruikende bedrijven, overheden en de wetenschap.

WCIT is een mondiaal platform waar organisaties en landen kunnen laten zien waar ze staan op het gebied van ICT. Voor de WCIT worden dan ook internationale topsprekers en ICT-voorbeelden uit andere delen van de wereld uitgenodigd om elkaar en Nederlandse bedrijven en overheden te inspireren. Tegelijkertijd heeft Nederland hiermee de kans om zich aan een internationaal publiek te presenteren als toonaangevend land op het terrein van ICT. Daarmee is ook dit congres een stap in de realisatie van de ICT-ambitie van het Kabinet.

Bijlage 1: overzicht van voortgang en stand van zaken per actie uit de ICT-Agenda 2008-2011

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
De prioriteiten					
eVaardigheden					
Uitvoeringsagenda eVaardigheden 2009-2011	Verbeteren eVaardigheden bij groepen die achterblijven, in het MKB en bij ambtenaren en bestuurders	EZ, BZK en OCW	Eind 2008	Afgerond	Dit heeft geresulteerd in de start van het programma Digivaardig Digibewust per 1/1/2009. Zie ook: www.digivaardig.nl
Kabinetsreactie op Motie Heijnen/Schinkelshoek	De toegankelijkheid van de eOverheid voor alle burgers bevorderen d.m.v. training en voorlichting.	BZK	Voor zomerreces 2008	Afgerond	Antwoord is verstuurd in juni 2008 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29362, nr. 140). Enerzijds heeft deze actie een plaats gekregen in het programma Digivaardig Digibewust. Voor meer toelichting over dit programma: zie hoofdtekst. Anderzijds ontplooit het ministerie van BZK samen met de VNG activiteiten om de eAwareness van bestuurders te vergroten. Daarover zal de Kamer in de 2e helft van 2009 separaat geïnformeerd worden.
Vervolg Digibewust	Besluitvorming over eventuele volgende fase van Digibewust na afloop van huidige looptijd eind 2008.	EZ	Eind 2008	Afgerond	Per 1 januari 2009 is het programma Digivaardig Digibewust gestart. Zie ook: www.digivaardig.nl
Opzetten Mediawijsheid en expertisecentrum	Veilig en verantwoord mediagebruik bevorderen met name de jeugd en hun sociale omgeving. Bevorderen van samenhang tussen bestaande initiatieven, verbinden van activiteiten en voorzien in witte	OCW en Jeugd en Gezin	2008-2010	Afgerond	Het centrum is opgezet. In 2009-2010 zullen o.a. de volgende zaken uitgebouwd worden: <ul style="list-style-type: none"> - Het ontwikkelen en onderhouden van een uitgebreide online omgeving met onder andere een vraagbaakfunctie voor eindgebruikers en netwerkpartners. (www.mediawijzer.nl) - Inrichten van een netwerk van fysieke loketten

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
	vlekken.				binnen de bestaande “media service voorzieningen” als de openbare bibliotheken en de Stichting Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Zie ook www.mediawijsheidexpertisecentrum.nl
Kabinetsreactie op motie Çörüz	Inventarisatie van bestaande voorlichtingscampagnes	Jus	Eind 2008	In uitvoering	De motie wordt schriftelijk door de Minister van Justitie afgedaan aan de Tweede Kamer.
eOverheid voor bedrijven					
Uitbrengen van kabinetsreactie op het advies Postma/Wallage + visie op dienstverlening van overheid aan burgers	Samenhangende visie van overheidsdienstverlening aan burgers, zowel digitaal als anderszins, evenals bepalen van kabinetsstandpunt op het advies Postma/Wallage	BZK, mede EZ	Voor zomerreces 2008	Afgerond	De kabinetsreactie (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 29362, nr 137) bevatte tevens een visie op dienstverlening en het actieprogramma Dienstverlening en eOverheid, Hiermee heeft het Kabinet de basis gelegd om te komen tot een Nationaal Uitvoeringsprogramma betere Dienstverlening en eOverheid (NUP). ⁴⁵ Het NUP bevat de afspraken tussen de vier overheden over de gezamenlijke basisinfrastructuur voor eDienstverlening. Over de voortgang van het NUP wordt de Kamer volgens afspraak in het najaar van 2009 separaat geïnformeerd. Zie ook: www.nup.nl
Opzetten en uitvoeren van een Actieprogramma Betere Dienstverlening	Realisatie van verplichtende basisinfrastructuur voor eOverheid op korte termijn	BZK en andere departementen en overheden	Voor zomer 2008 programma gereed, vervolgens uitvoeren	Afgerond	Deze actie is opgegaan in het NUP. Zie voor een toelichting hierop bovenstaande regel.
Realisatie TenderNed	Elektronisch aanbesteden door de overheid mogelijk	EZ	2009 lande-	In uitvoering	TenderNed wordt gefaseerd ingevoerd. De verwachting is dat in 2010 elektronische aanbestedingen via Ten-

⁴⁵ Het NUP is mede op basis van de adviezen van de commissie Postma-Wallage tot stand gekomen.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
	maken.		lijke uitrol		derNed kunnen worden gepubliceerd.
Introductie van elektronisch factureren	Randvoorwaarden scheppen die ertoe leiden dat in 2010 10% van de facturen digitaal naar de overheid worden gestuurd	EZ	2008-2010	In uitvoering	In 2009 is fase 2 (de daadwerkelijke grootschalige introductie van elektronische facturen) ingegaan. Als ondersteuning hiervoor heeft een aantal organisaties (ministeries, VNG, de Manifestgroep, VNO-NCW, MKB-Nederland en Vereniging ICT-Office) een convenant gesloten om door gezamenlijke inspanning te bereiken dat in 2010 eFacturen minimaal 10% van het totale aantal facturen aan de overheid uitmaken.
Nieuw Handelsregister beschikbaar	Het optimaal gebruik van de mogelijkheden van deze basisregistratie	EZ	2008-2010	In uitvoering	Implementatie is voorzien voor 1 januari 2010. Op die datum is de implementatie van het systeem bij de regionale KvK's afgerond en kunnen externe afnemers aansluiten op NHR.
Uitvoeren van experimenten in het kader van eParticipatie	Bezien hoe burgers via ICT meer kunnen worden betrokken bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken	BZK	2007-2008	In uitvoering	In 2008 lag het accent op het starten van nieuwe veelbelovende experimenten en bekendheid geven aan goede praktijkvoorbeelden (door middel van eParticipatie-Awards). Dat laatste is ook in 2009 voortgezet. Het ICTU programma Burgerlink is verantwoordelijk voor de opschaling en doorontwikkeling van bestaande experimenten. Bij BZK zal nog worden nagevraagd hoe zich dit verhoudt tot het geplande tijdpad.
Ontwikkelen aanpak medegebruik van middelen van bedrijven voor identificatie en authenticatie door overheden	Bevorderen van efficiëntie, kostenreductie en interoperabiliteit	EZ/BZK	2008	In uitvoering	Dit project is verlengd tot en met 2010. Het streven is om eind 2009 een eerste versie van het stelsel van afspraken gereed te hebben. In 2010 komen de eerste herkenningmiddelen beschikbaar.
Uitvoering programma 'Slim Geregeld, Goed Verbonden'	Vermindering administratieve lasten en verbetering dienstverlening overheid	EZ en sectordeparte-	2008-2011	In uitvoering	Dit programma is verlengd tot en met 2012. Op dit moment lopen er vijf cases; Verwijdering asbest, Import veterinaire goederen, Toezicht Rubber en Kunststof, Voorbereiding bouwvergunning en Vlees.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
		menten			
Interoperabiliteit en standaarden					
Nederland Open in Verbinding uitwerken en uitvoeren	Invoeren bij rijksoverheid, mede-overheden en (semi-)publieke sectoren van de norm om open standaarden te gebruiken (pas-toe-of-leg-uit-principe) en het krachtig bevorderen van het gebruik van open source software	EZ, BZK	2008-2011	In uitvoering	Om de voortgang van het actieplan bij de verschillende doelgroepen te meten wordt jaarlijks een monitor uitgevoerd. De nulmeting heeft plaatsgevonden in oktober 2008, in april 2009 heeft de Kamer de rapportage ontvangen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 26643, nr. 139,). In het najaar 2009 ontvangt de kamer de tweede monitor.
Selectieve inspanning m.b.t. aspecten van interoperabiliteit waar marktpartijen zelf niet in kunnen voorzien, vooral m.b.t. semantische en organisatorische interoperabiliteit	Faciliteren van hoogwaardige dienstverlening voor burgers en bedrijven en van productiviteitsgroei door mogelijk maken van interoperabiliteit waar marktpartijen zelf niet in kunnen voorzien.	EZ	2008-	In uitvoering	Het College en Forum Standaardisatie trekken dit als primair proces.
Bijhouden en aanvullen van de basislijst met open standaarden en het interoperabiliteitsraamwerk van het Forum en College Standaardisatie	Ondersteunen van gebruik van open standaarden en het bevorderen van interoperabiliteit binnen de overheid en tussen overheid en bedrijven.	EZ	2008-	In uitvoering	Op 1 augustus 2009 stonden er 10 open standaarden op de basislijst. In 2010 zullen vijf nieuwe open standaarden toegevoegd worden aan de lijst.
Kaders voor informatiehuishouding binnen de rijksoverheid	Duurzame toegankelijkheid van digitale informatie waarborgen.	BZK en OCW	2008-2011	In uitvoering	Op 7 juli 2009 stuurden de bewindlieden een brief naar de Tweede Kamer met maatregelen ter Modernisering van de Informatiehuishouding. Daarin besluit het Kabinet dat departementen de Baseline Informatiehuishouding gaan hanteren in het inrichten van hun digitale

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
					informatiehuishouding. Aangekondigd is om in het najaar 2009 een vervolgbrief naar de Tweede Kamer te sturen met maatregelen ten aanzien van de duurzame toegankelijkheid van digitale informatie.
Maatschappelijke sectoren en ICT					
Gefaseerde invoering van een landelijk Elektronisch Patiëntendossier (EPD)	Het tijdig en op eenduidige wijze beschikken over de gegevens van een patiënt en (daarmee) bijdragen aan het voorkomen van fouten.	VWS	2008-2010	In uitvoering	Over het Elektronisch Patiëntendossier (EPD) wordt periodiek gerapporteerd aan de Tweede Kamer.
Innovatieprogramma zorg en preventie	(1) inspelen op de veranderende zorgvraag, (2) verhoging van de arbeidsproductiviteit, en (3) optimale benutting van ICT/technologie.	VWS/ZIP	2008-2010	In uitvoering	<p>Het Zorginnovatieplatform (ZIP) bestaat sinds juni 2008 en stimuleert opschaling van (ICT)innovaties in de zorg, o.a. via innovatievouchers, haalbaarheidsonderzoek, prijsvragen en agendering van belemmeringen</p> <p>Op 24 juni 2009 is door ZIP een financieel instrumentarium gelanceerd dat ook voor de MIAG geldt. De uitvoering ligt bij SenterNovem.</p> <p>Instrumenten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zorg Innovatievouchers voor stimulering van uitwisseling van kennis en onderzoek; - Innovatie Prestatie Contracten voor stimulering van samenwerking (keten/netwerk) en kennisoverdracht. - Call voor opschaling van bewezen innovatieve toepassingen - Call voor experimenten (SBIR)
Maatschappelijke Innovatieagenda Gezondheid (interdepartementaal)	Interdepartementale focus gericht op zorg buiten het traditionele zorgdomein.	VWS/ andere	2008-2010	In uitvoering	Tussen het ZIP en het MIAG bestaat een nauwe relatie. Het innovatiebeleid van VWS en MIAG zijn sterk aan elkaar verbonden. Het bovenstaande instrumentarium bij het ZIP wordt ook ingezet voor de doelen van de

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
		departementen			MIAG.
Uitvoering Maatschappelijke Innovatieagenda Onderwijs	Door innovatie, ondernemerschap en interdepartementale samenwerking de uitdagingen in het onderwijs oppakken; i.h.b. aantrekkelijk onderwijs en het kwantitatieve en kwalitatieve lerarentekort.	OCW	2008-2012	In uitvoering	MIA Onderwijs is opgesteld vanuit de interdepartementale programmadirectie Kennis en Innovatie en wordt uitgevoerd door OCW. Doel van het innovatieprogramma Onderwijs is het versterken van de innovatiekracht van het Nederlandse onderwijs. De MIA O bevat de integrale visie van OCW op onderwijsinnovatiebeleid. Centraal staat het versterken van de innovatiekracht van het onderwijsveld zelf en het creëren van de juiste randvoorwaarden daarvoor door OCW.
Invoering van het elektronisch leerdossier (ELD)	Mogelijk maken van een 'doorlopende leerlijn' en samenwerking met de jeugdgezondheidszorg.	OCW + onderwijsveld	2008-2012	In uitvoering	Er is gestart met pilots. Daarnaast wordt gewerkt aan de totstandkoming van een eigenstandige ELD-organisatie in het onderwijs. Dit vereist een hoge mate van (bovensectorale) samenwerking vereist tussen de sectororganisaties.
Continuering van het programma 'Digitale Pioniers'	Ondersteuning van kleine maatschappelijke organisaties met een innovatief internetproject.	OCW	2008-2012	In uitvoering	Digitale pioniers schrijven rondes uit voor voorstellen voor nieuwe projecten. Vanaf, 4 augustus 2009 kunnen projectvoorstellen voor de zeventiende ronde van Digitale Pioniers ingediend worden. Het thema voor ronde 17 is "Reset". Voor meer informatie: www.digitalepioniers.nl
Virtueel Platform wordt sectorinstituut nieuwe media	Rol nieuwe media versterken voor artistieke vernieuwing en verbinding maatschappelijke sectoren.	OCW	2009-2012	In uitvoering	Virtueel platform is gestart per 1 januari 2009 en richt zich op alle bedrijven en instellingen die nieuwe media willen gebruiken om te innoveren. Dat doen zij informatie en advies te geven en door het organiseren van activiteiten waar bedrijven en instellingen elkaar kunnen ontmoeten en van elkaar kunnen leren..
Versterken en uitbouwen infrastructuur ten behoeve	Ontwikkeling Digitale	OCW	2009-2012	In uitvoering	In 2008 is (in Europees samenwerkingsverband) het 'Numeric' onderzoek opgestart naar de te hanteren

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
van Digitale Collectie Nederland	Collectie Nederland.				methode en vast te stellen indicatoren die inzicht bieden in de ontwikkeling van de digitale collectie Nederland. De onderzoeksmethodiek wordt nu geëvalueerd. Begin 2010 kunnen de resultaten van het onderzoek verwacht worden.
Ondersteuning EDL	Verdere ontwikkeling van de EDL en toegankelijkheid Europees erfgoed, mede ter versterking van de Nederlandse positie in de kenniseconomie.	OCW	2009-2012	In uitvoering	Het project dat in Nederland de ontwikkeling van de EDL (European Digital Library) ondersteunt heet Europeana. Alle resultaten van de digitaliseringsinitiatieven die binnen het kader van de subsidieprogramma's van de EU worden uitgevoerd komen bijvoorbeeld beschikbaar via Europeana.
Bevorderen van open standaarden voor veiligheidsproducten	ICT-diensten en –voorzieningen in de veiligheidssector beter kunnen integreren.	BZK	2008-2009	In voorbereiding	Het ministerie van BZK brengt de open standaarden in bij de ICT-strategie die het Veiligheidsberaad in het najaar 2009 gaat opstellen. Daarnaast heeft de politie toegezegd om begin 2010 een strategie voor de implementatie van open source en open standaarden software te ontwikkelen conform het actieplan Nederland Open in Verbinding.
Gebruik van intelligent cameratoezicht, mobiele en draadloze applicaties in het veld en ontsluiting van locatiegebonden informatie	Effectiever optreden van veiligheidspersoneel op straat, minder vergissingen en een verbeterde command & control.	BZK	2008-2009	In uitvoering	Er is een werkgroep onderleiding van politie opgericht waarin politie, Nctb, gemeente en nfi samenwerken om de R&D activiteiten te structureren door middel van een roadmap. Daarnaast is er een aantal projecten opgestart.
Meerjaren afspraken energiebesparing met de ICT-sector	Een kader voor energiebesparing in de eigen bedrijfsvoering en bij derden.	EZ	2008-	In uitvoering	In juli 2008 is heeft ICT-Office, de branche organisatie van de ICT-sector, formeel de Meerjarenafspraken voor energie efficiëntie getekend. Hiermee neemt de sector de verantwoordelijkheid op zich om tussen 2005 en 2020 een jaarlijkse verbetering van de energie efficiëntie van 2% te realiseren.
Knelpunten in kaart brengen	ICT-toepassingen realiseren	EZ,	2008-	Nog niet begonnen	Zal beginnen in 2e helft 2009 of eerste helft 2010.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
gen en opheffen bij totstandkoming van ICT-toepassingen in nieuwbouw	ren die het energieverbruik en energieaanbod specifiek op de wensen van de gebruiker kunnen afstemmen en zo de totale energievraag terug brengen.	VROM			
Ontwikkeling Smart Grids	Stimuleren van totstandkoming van elektriciteitsnetwerk in Nederland welke gebruik maakt van een integratie m.n. ICT-technieken (zoals sensoren, elektronische communicatie en controle technologieën) zowel op regionaal als nationaal niveau.	EZ	2008-	In uitvoering	In het Energierapport 2008 is de instelling van een Taskforce Smart Grids aangekondigd die een visie een actieprogramma zal gaan uitwerken. Deze Taskforce is in voorbereiding (formele instelling naar verwachting sept. 2009) evenals een innovatieprogramma in het kader van de Innovatieagenda Energie.
Verkenning opname energie in Actieprogramma Maatschappelijke Sectoren en ICT	Inzicht krijgen in vraagstuk of bij de toepassing van ICT t.b.v. verminderen en verduurzamen energieverbruik, sprake is van opschalingskansen die vanwege markt- of systeemfalen worden gemist.	EZ	2008-	In uitvoering	Het onderwerp 'ICT en energiebesparing' is het thema geweest van de 10e prijsvraag van het Actieprogramma die in de eerste helft van 2009 is georganiseerd. Deze prijsvraag heeft geen prijswinnaars opgeleverd. Wel is het onderwerp op de agenda gezet binnen de sectoren. Het thema 'ICT en Energiebesparing' maakt ook onderdeel uit van de afsluitende 12e prijsvraag van het Actieprogramma in de tweede helft van 2009.
Gebruiksgedrag consumenten op snijvlak energie en ICT in kaart brengen	Beter inzicht verkrijgen in consumentengedrag omdat dit bij een toename van decentrale energieopwekking belangrijk is voor de slagingskans van een steeds meer decentrale	EZ	2008-2009	Nog niet begonnen	Verkenning zal beginnen in 2e helft 2009 of eerste helft 2010.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
	energievoorziening.				
Opschaling digitale vrachtbrief	Efficiënter samenwerken in logistieke keten door breder gebruik van digitale vrachtbrief.	V&W en EZ	Eind 2008	Nog niet begonnen	Een belangrijke blokkade voor brede opschaling is het gebrek aan een eenduidige standaard en ketenbrede acceptatie van elektronische authenticatie. De resultaten van het programma eHerkenning worden afgewacht alvorens dit thema opnieuw ter hand te nemen.
Doorontwikkeling Digitale Klantdossier	Uitbreiding van de gegevensset eenmalige uitvraag, verdere uitbreiding van bronnen en de doorontwikkeling van eFormulieren.		2008-	In uitvoering	In het voorjaar van 2008 is het digitaal klantdossier (DKD) fase I afgerond. In november 2008 is de doorontwikkeling begonnen. Uitvoerders van het DKD-programma zijn de gezamenlijke ketenpartners UWV, UWV Werkbedrijf (voormalig CWI), de SVB en gemeenten. Het overgrote deel van de projecten loopt op planning zowel qua tijd als qua financiën. Het streven is om deze tweede fase medio 2010 af te ronden.
Het interdepartementale Actieprogramma Maatschappelijke sectoren en ICT (M&ICT)	Opschaling van succesvolle, kleinschalige toepassingen, waar dat niet vanzelf gaat. Via de prijsvragen daagt de overheid partijen uit om met voorstellen te komen voor de opschaling van succesvolle ICT-initiatieven. Deze voorstellen moeten bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke problemen in mobiliteit, onderwijs, veiligheid en zorg. Meedoen aan de prijsvraag kan een flinke stimulans voor uw ICT-project betekenen: winnaars ontvangen een	EZ, BZK, Jus, OCW VenW VWS	2005-2012 (financiering tot en met 2009)	In uitvoering	Het belangrijkste instrument is de prijsvraag, Tot op heden zijn er 10 prijsvragen geweest, 2 staan er nog open.. In die 10 prijsvragen zijn er 270 voorstellen ingediend, waarvan er 55 gehonoreerd zijn. De meeste in onderwijs, daarna zorg, dan veiligheid, Jeugd, Leefbare wijken en dan mobiliteit.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
	financiële bijdrage om hun idee uit te voeren, tot maximaal de helft van de projectkosten (met een maximum van €1,2 miljoen).				
Uitbreiding van het gebruik van de Suwinetvoorzieningen	Gebruik maken en uitbreiden van het gebruik van bestaande en bewezen voorzieningen.	SZW	2008-	In uitvoering	In november 2008 is dit programma gestart. Uitvoerders van het DKD-programma zijn de gezamenlijke ketenpartners UWV, UWV Werkbedrijf (voormalig CWI), de SVB en gemeenten. Het overgrote deel van de projecten loopt op planning zowel qua tijd als qua financiën. Het streven is om deze tweede fase medio 2010 af te ronden.
Diensteninnovatie en ICT					
Ontwikkeling van een programma ter bevordering van innovatie met ICT in dienstensectoren waarin Nederland internationaal voorop loopt	Groei van arbeidsproductiviteit en exportkansen, behoud van koppositie voor deze dienstensectoren.	EZ met marktpartijen en onderzoeksinstellingen	Start 2009	In uitvoering	EZ onderneemt diverse acties om diensteninnovatie m.b.v. ICT te bevorderen, bijvoorbeeld de recente aanpassing van de WBSO, waardoor innovatie m.b.v. ICT nu onder de WBSO valt. In de tweede helft van 2009 wordt een programma ontwikkeld om innovatie met ICT in de dienstensector te ondersteunen.
Organisatie World Congress on Information Technology	Etalage bieden van ICT mogelijkheden van Nederland aan internationale gemeenschap.	EZ	2008-2010	In uitvoering	Het WCIT congres zal plaatsvinden in 2010. Er is op dit moment geen reden om aan te nemen dat hier problemen op zullen treden. Voor meer informatie: www.wcit2010.org .
De ICT-basis					

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
Algemene maatschappelijke belangen					
Reactie op advies Commissie van Velzen	Belangenafweging in zake behoud van een vooraanstaande positie op het terrein van netwerk- en computerinfrastructuur.	OCW	2008	Afgerond	Brief met kabinetsreactie op het advies van de Commissie Roadmap Grootschalige Onderzoeksfaciliteiten is verstuurd op 29 mei 2009. Te vinden onder Kamerstukken Tweede Kamer, 2008-2009, 27 406, nr. 145.
Vervolg geven aan advies ICTRegie en het tienjarenplan en bezien of investeringsimpuls nodig is.	Bekijken hoe impulsen in de ICT-onderzoeksinfrastructuren verankerd kunnen worden.	OCW en EZ	Eind 2008	In uitvoering	In mei van dit jaar is een kabinetsreactie naar de Tweede Kamer gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 26643, nr. 140). Hierin staat o.a. dat het Kabinet de economische meerwaarde van een supercomputer in kaart zal brengen en beziet zij of en hoe er structurele financiering gevonden kan worden voor de ICT onderzoeksinfrastructuur.
Innovatiefaciliteit SURFnet na afloop GigaPort.	Innovatiekracht SURFnet behouden zodat dit als state of the art blijft bestaan.	EZ en OCW	Eind 2008	Afgerond	In het kader van de FES ronde 'grootschalige onderzoeksinfrastructuur' heeft het Kabinet op 13 maart jl. het projectvoorstel SURFnet 7 gehonoreerd en daarmee €32 mln. vrijgemaakt voor de volgende generatie supersnelle en veilig netwerken voor de ICT onderzoeksinfrastructuur.
Belangenafweging tussen investeringen en mogelijke opbrengsten van een supernode in Nederland.	Besluitvorming over wenselijkheid van supernode in Nederland.	EZ en OCW	Eind 2008	In uitvoering	Nederland blijft deelnemen aan de voorbereiding van een Europees netwerk van datacenternodes/supernodes met het oog op het vestigen van een dergelijke node in Nederland. Op dit moment wordt een maatschappelijke kosten/batenanalyse gedaan worden om een beter inzicht te krijgen in de maatschappelijke en economische effecten van de vestiging van een supernode in Nederland. In oktober 2009 zal de uitkomsten hiervan aan de ministerraad aangeboden worden.
Instellen van een adviescommissie voor de inrichting	Advies over de inrichting van de coördinatiefunctie	EZ	2008	In uitvoering	Deze evaluatie is deels opgepakt door de Commissie Van Zuylen (herijking ICT gremia) en er komt een eind

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
ting van de coördinatiefunctie voor ICT-onderzoek en innovatie vanaf 2009.	van ICT-onderzoek (fundamenteel en toepassingsgericht), alsmede de deelname van de overheid in diverse ICT-innovatie bevorderende gremia vanaf 2009.				van dit jaar een evaluatie van ICTRegie door een extern bureau waarvan de resultaten begin 2010 worden verwacht. In afwachting op de resultaten is het mandaat van ICTRegie verlengt naar 31-12-10.
Diensten van en aan MKB en prosumenten					
Programma Nederland digitaal in verbinding	Meer ICT-toepassing binnen het MKB en specifieke aandacht voor de kansen die digitale samenwerking biedt.	EZ	2007-2010	In uitvoering	Er zijn inmiddels meer dan 90 cluster-, 14 branchebrede- en 12 RFID-voorbeeldprojecten gestart In 2008 bekleedde Nederland een 2e positie in de EU op het gebied van ICT-toepassing binnen het MKB. Voor meer informatie zie ook de website www.ndiv.nl
Innovatieprestatiecontracten en innovatievouchers	Aanvullend instrument om digitale samenwerkingsprojecten te ondersteunen in het MKB.	EZ	2008-	In uitvoering	In de 'Innovatievoucher'-regeling ⁴⁶ zijn vouchers inzetbaar voor kennisvragen rondom ICT. De Innovatievouchers zijn in 2007 voor de derde maal geëvalueerd. Uit evaluatie rapport van het voucher instrument ⁴⁷ , dat naar de Tweede Kamer is gezonden, blijkt dat 10% van de vouchers is besteed aan ICT projecten.
Voortzetting Broos van Erp prijs.	Aanmoedigingsprijs voor succesvolle, startende MKB-ondernemers.	EZ	2008-	In uitvoering	In 2009 waren er 44 inzendingen. Op 27 mei 2009 tijdens de Nationale ICT Awards georganiseerd door ICT-Office maakte de Staatssecretaris van Economische Zaken de winnaar bekend en reikte de prijs uit aan Badge 2 Match.

⁴⁶ Regeling van de Minister van Economische Zaken van 3 december 2008, nr. WJZ/8187683, houdende vaststelling van subsidie-instrumenten op het terrein van innoveren (Subsidie-regeling innoveren).

⁴⁷ Tweede Kamer, 2007-2008, 31 200 XIII, nr. 50.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
Beleidsbrief Convergentie aanbieden aan Tweede Kamer	Duiden wat de gevolgen zijn van convergentie van de sectoren ICT, telecommunicatie en audiovisuele industrie voor de consument en de markt en welke rol het kabinet hierbij voor zichzelf ziet.	EZ	Medio 2008	Afgerond	Op 20 juni 2008 heeft staatssecretaris Heemskerk de beleidsbrief convergentie naar de Tweede Kamer gestuurd. ⁴⁸
Beleidsbrief over de implicaties van web 2.0 voor de overheid.	Aangeven hoe het kabinet wil omgaan met de mogelijkheden van web 2.0 in de relatie tussen overheid en burgers	BZK	2008	Afgerond	Zie brief Tweede Kamer, 2008–2009, 29 362, nr. 143. Dit najaar zal het ministerie van BZK de Tweede Kamer nader informeren over de stand van zaken van het beleid rondom dienstverlening en web 2.0.
De betrouwbaarheid van ICT en de werking van de markt					
Herijking ICT Veiligheidsbeleid	Goede regie op het domein van ICT Veiligheid en voorkomen dat overlap ontstaat of onderwerpen te weinig prioriteit krijgen.	EZ, BZK en Justitie	Doorlopend	In uitvoering	De ministeries voeren de regietaak uit door periodiek overleg op DG-niveau, waarbij het beleid en uitvoering op elkaar worden afgestemd.
Nationale Veiligheid/Bescherming Vitale Infrastructuur	Bevorderen van de continuïteit van als vitaal geïdentificeerde ICT/telecom dienstverlening en het voorkomen van ICT/telecom-verstoringen binnen de vitale sectoren.	BZK en EZ	Doorlopend	In uitvoering	In de voortgangsbrief Nationale Veiligheid is Telecom/ICT aangemerkt als sector die van wezenlijk belang is voor het kunnen blijven leveren van hun vitale diensten. Dit betekent o.a. dat voor Telecom/ICT (en Energie) crisisplannen worden opgesteld, een blauwdruk ontwikkeld wordt om een risicoanalyse van de hele ICT/Telecom –sector vast te stellen, de aansluiting op het Alertering Terrorismebestrijding (ATb) eind 2009, maatregelen om de weerbaarheid van de samenleving bij mogelijke langdurige uitval van respectieve-

⁴⁸ Tweede Kamer, 2007-2008, 26 643, nr. 126.

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
					lijk ICT/Telecom en energie te vergroten (reponsplan), vergroten van de internationale samenwerking (ENI-SA).
Veiligheid begint bij Voor-komen	Tot stand brengen van een veiligheidsketen ter voorkoming van criminaliteit op kleine én op grote schaal, waaronder cybercrime.	Justitie, BZK, OCW, WWI, J&G	2010	In uitvoering	De Minister van Justitie rapporteert separaat een keer per jaar over de voortgang van Vbbv aan de Kamer.
Nationale infrastructuur CyberCrime (NICC)	Bestrijding van cybercrime te verbeteren door partijen binnen en buiten de overheid die cybercrime bestrijden bij elkaar te brengen.	EZ, BZK en Justitie	Huidige vorm t/m 2009. Onderzoek naar mogelijke organisatievorm loopt.	In uitvoering	Binnen het project NICC zijn voor een aantal vitale sectoren (o.a. financiën, elektriciteit, drinkwater, telecom) en thema's (o.a. multinationals, Scada) besloten werkgroepen geïmplementeerd als onderdeel van het Informatieknooppunt Cybercrime (IKC). Binnen deze groepen wordt door deelnemers uit de betreffende sector de bestrijding van cybercrime besproken waarbij kennis en ervaring gedeeld wordt. Eind 2009 zal het informatieknooppunt niet meer als onderdeel van het project NICC functioneren, maar een structurele status krijgen. In welke vorm en in welke organisatiestructuur dat zal zijn zal eind 2009 besloten worden.
GOVCERT.NL (inclusief waarschuwingdienst.nl)	Ondersteunen van overheidsorganisaties bij het voorkomen, detecteren, analyseren en oplossen van ICT incidenten. De Waarschuwingdienst informeert burgers en bedrijven over actuele bedreigingen op internet en geeft voorlichting over computerbe-	BZK	Doorlopend	In uitvoering	Vanuit GOVCERT worden aangesloten overheidsorganisaties geholpen bij het voorkomen en oplossen van incidenten op internet, 24 uur per dag, 7 dagen in de week 365, dagen per jaar. Samen met collega-CERT's over de hele wereld worden ontwikkelingen en nieuwe dreigingen actief gemonitord via open en gesloten bronnen. GOVCERT meet specifieke aanvallen via een netwerk van sensoren actief en werkt samen met andere CERT's aan de ontwikkeling van sensoren voor nieuwe type aanvallen. GOVCERT analyseert incidenten, deelt kennis hierover en trends, o.a. met betrekking

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
	veiliging.				tot Cybercrime, met bijvoorbeeld internationale CERT's, deelnemers en beleidsdirecties door middel van het schrijven van artikelen en het uitbrengen van een Trendrapport. Via de Waarschuwingsdienst worden onder andere burgers en kleine bedrijven geïnformeerd en bewust gemaakt over de (mogelijke) gevaren op het internet en over kwetsbaarheden in software.
Overleg met aanbieders over transparantie tariefplannen	Komen tot meer transparantie in (mobiele) tariefplannen	EZ	2008	In uitvoering	In 2008 heeft overleg plaatsgevonden met aanbieders en gebruikers van mobiele telefonie en met OPTA over tarieftransparantie. Daaruit bleek dat het nog beter moet en kan. In 2009 zal met de aanbieders een verbetertraject worden uitgewerkt. Hierbij speelt OPTA een belangrijke rol.
Overleg met aanbieders om overstappen eenvoudiger te maken	Bij een overstap van internetaanbieder zal de nieuwe aanbieder de overstap volledig verzorgen	EZ	Eind 2008	In uitvoering	Begin 2009 was het percentage volgens onderzoek van de sector van de klanten dat moeiteloos overstapt 86%. Dit moet omhoog naar 95%.
Aanpassing contractduur in Telecomwet	Consumenten van een telecomdienst krijgen na de initiële abonnements-termijn een opzegtermijn van een maand.	EZ	2e helft 2008	Afgerond	Nieuwe Telecomwet is per 1 juli 2009 in werking getreden.
Publiekscampagne Postbus 51	Vergroting naamsbekendheid ConsuWijzer	EZ	2e helft 2008	Afgerond	Mede dankzij deze publiciteitscampagne is de naamsbekendheid, het aantal directe contacten tussen consumenten en ConsuWijzer en het aantal bezoeken aan de website van ConsuWijzer in 2008 fors toegenomen.
Verplichte aansluiting bij Geschillencommissie Elektronische Diensten	Laagdrempelige geschilbeslechting bij problemen met internetaanbieders	EZ	1e helft 2008	Afgerond	Eind 2007 is de Geschillencommissie Elektronische Diensten van start gegaan. Inmiddels zijn zo goed als alle grote ISP's bij deze commissie aangesloten en is de dekkingsgraad circa 90 – 95%. Telecommunicatie-

Activiteit	Doel	Wie	Tijdpad	Stand van zaken	Toelichting
					bedrijven zijn op grond van de Telecommunicatiewet verplicht zich aan te sluiten bij de Geschillencommissie Telecommunicatie.
Instellen van een verplicht 'bel-me-niet'-register	Burgers worden niet meer lastig gevallen met ongewenste telefoontjes van telemarketeers.	EZ	2008	Afgerond	Wet treedt per 1 oktober 2009 in werking.
Opstellen nieuwe SMS-gedragscode	Duidelijkheid over kosten van 'gratis' SMS-diensten	EZ	2008	Afgerond	De nieuwe, aangescherpte SMS-gedragcode, opgesteld door operators en de belangrijkste SMS-dienstenaanbieders, is medio 2008 in werking getreden. In de zomer van 2009 zal de Consumentenautoriteit de werking en naleving van deze code evalueren.
Verbod op business-to business spam	Het zoveel mogelijk tegen gaan van spam	EZ	2e helft 2008	Afgerond	Nieuwe Telecomwet is per 1 juli 2009 in werking getreden.

